

श्री-पूर्ण-पुस्तक-संग्रहालय
नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुदस्स

भावना, जलितपुर,
नेपाल

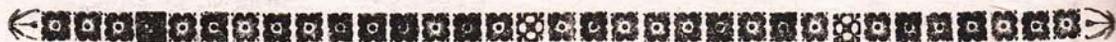
आनन्द भूमि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

श्री स्वयम्भू महाचैत्य दण्डवत् प्रणाम गर्दै

वर्ष २५, अंक ४, ने.सं. १११७ (२०५४) भावणपूर्णिमा बु.सं. २५४१ इ.सं. १९९७ अगस्त

विषयसूची

१. बुद्धवचन-	१
२. सम्पादकीय (शोकपदयात्रा)-	२
३. बुद्धको सिद्धान्त र धर्मचक्रप्रवर्तन	३
४. बौद्ध कर्मकाण्ड-	५
५. सुप्रभात-	७
६. हराभरा प्रकृतिमय बुद्धविचार-	८
७. <i>World Peace Through Buddhism</i> -	१३
८. शान्तिया शहीद-	१७
९. शान्तिभूमिद् नावातामेया हि-	१९
१०. बौद्धधर्मया स्वाःपालं पुइपि ताकसि पण्डितत-	२०
११. विधुर महाजातक-	२३
१२. बौद्ध गतिविधि-	२५

जिन्दगी

जिन्दगीको उकालो बरालो
 कति फाँटहरू पहाडका छेउछाउहरू
 कति रिक्तो हाँसो बोकी
 कति आँशुहरू बगाउँदै, रित्याउँदै
 जिन्दगीको आयु तह तह
 भर्दै घडाउँदै जाँदैछु 'म' ॥
 कति तीता मीठा रमैला
 सपनाहरू बोकी, कति विवशताहरू
 मौनता मौनतामै लुकाउँदै
 सपनामा सजेको घरबार
 सपनामै हराउँदै जाँदैछु 'म' ॥

कति अन्याय अत्याचार

भिन्न लुकी,

वाध्यता र विवशताको भिन्न सुकी
 त्याग माथि त्याग गरी
 भगवान्को आर्य सत्य संझी
 वाँच्दैछु जिन्दगीको बगरमा 'म' ॥

आशै आशमा निराश

घेरै बोकी,

उज्यालो सब अँध्यारोमै

परिणत गरी,

घेरै वर्ष सही

अकस्मात् देवी प्रकोप भई

अब कता कता हराएँ 'म'

भगवन् शास्ता ! कता विलाएँ 'म'

आजपाण्डु भूमि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

प्रधानसम्पादक
भिक्षु कुमार काश्यप
फो. नं. २७१४२०

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य - २१२८५५
अष्टमुनि गुभाजु - २५३३२२

व्यवस्थापक
भिक्षु धम्ममूर्ति - २७१४२०

सह-व्यवस्थापक
तीर्थनारायण मानन्धर
फो. नं. २७०३८६

वितरणव्यवस्था
भिक्षु पञ्जामूर्ति - २७१४२०

वितरणव्यवस्था-सहयोगी
श्रामणेर पञ्जारत्न - २७१४२०

विज्ञापनव्यवस्था
त्रिरत्न मानन्धर - २१११८५

प्रधानकार्यालय तथा प्रकाशक
मानन्दकुटीविहार, स्वयम्भू, काठमाडौं
पो.ब. नं. ३००७, २७१४२०

वर्ष २५ - अङ्क ४ - बु. सं. २५४१ - श्रावणपूर्णिमा

बुद्धवचन

इध तप्पति पेच्च तप्पति, पापकारो उभयत्थ तप्पति ।
पापं मे कतन्ति तप्पति, भिय्यो तप्पति दुग्गति गतो'ति ॥

पापी पुरुषलाई अहिले पनि ताप हुन्छ, पछि पनि ताप हुन्छ । दुर्बलितर ताप हुन्छ । मैले पाप गर्न पुगेछु भनी यहाँ ताप गर्छ भने दुर्गतिमा गई त्यहाँ भन् वढी ताप गर्ने हुन्छ ।

भदिय, अनुरुद्ध-आनन्द, भग्, किम्बिल र देवदत्त एक पटक प्रवृ-
जित भए । सबै एक एकवटा गुणमा सम्पन्न भए । देवदत्तले ऋद्धि प्राप्त गरे । विहारमा जाने उपासक उपासिकाले दान प्रदान गर्न शास्ता कहाँ हुनुहुन्छ अनि साग्निपुत्रादि स्थबिरहरू कहाँ हुनुहुन्छ भनी सोध्ने गरेको र आफ्नो नाउँ लिई सोध्ने नगरेको ले देवदत्तले राजकुमार अजातशत्रुलाई पाको बुद्धि नभएको ठानी भेदनीति अपनाउन उनीसँग मित्रता गरी बसे । उनले भिक्षुसंघलाई आफ्नो अधीनमा राह्ने प्रयास गरे तर इच्छा पूरा भएन । उनले अजातशत्रुलाई आफ्नो बाबु राजा बिम्बिसारलाई मारी राज्य हात लगाउने शिक्षा दिई पापकर्म गराए । बुद्धप्रति डाह गरी वहाँलाई मान् अनेक प्रयत्न पनि गरे । यसरी उनले संघमा फूट ल्याउने कुचक्र रचे पनि इच्छा पूरा नभइकन न देवदत्त मरे । यस्ता दुस्क्रिय गरेको हुँदा देवदत्तले दुःख भोगेको कुरा सुन्न चाहने भिक्षुहरूलाई शास्ता भगवान् बुद्धले पापी पुरुषलाई यस लोक र परलोक दुर्ब ठाउँमा ताप हुन्छ, त्यसैले देवदत्तले पनि दुःख भोग गरेका छन् भनी उपरिलिखित गाथा भन्नु भएको हो ।

शोकपदयात्रा

विश्वमा सबैभन्दा अग्लो शान्तिस्तूप बनाउने आकांक्षाअनुसार लुम्बिनीमा स्तूप बनाउने अवसर प्राप्त हुनामाथ लुम्बिनी विकास कोषसँग संझौता गरी जापानी बौद्धसंस्था निष्पान जान म्योहोजीले संझौतानुसार विश्वशान्तिस्तूप बनाउन शुरू गर्‍यो । भिक्षु युनाताका नावातामे त्यस कार्यमा खटियो । इ. १९९३ देखि तत्परताकासाथ स्तूप निर्माणकार्यमा सक्रिय रूपले संलग्न रहे । काममा लागेको ४ वर्ष पुग्दानपुग्दै निर्माणस्थल लुम्बिनीमा निज भिक्षु नावातामेको नकाबधारीहरूद्वारा हत्या भयो ।

बौद्धभिक्षु त्यसमा पनि विदेशी, अझ त्यसमा पनि लुम्बिनीको विकासमा सहयोग पुऱ्याएका, अझ भनी भने शान्तिस्तूपकै निर्माणको सिलसिलामा रहेको व्यक्तिको हत्या भएको मा पटक पटक शान्तिस्तूप निर्माण हुनमा परिरहेको मार खपिरहेका, सुनिरहेका, भोगिरहेका नेपालीहरूमा चोटको महसूस भयो । हत्याका कारण जुनसुकै भएपनि अगुल्टोले कुटिएका कुकुर भैं भए नेपाली भुक्तभोगीहरू । वेदना त भयो भयो अनि काल पल्के भैं भएका घटनाहरूले अधीर भए नेपालीहरू । उनीहरूले सम्झे एकोहोरा सहिष्णुता धर्मक्षेत्रमा अनि व्यवहारमा पक्षपातपूर्णता । अटेस मटेस भयो नेपालीको मन यस्ता बदनियती संभ्रदै संभ्रदै ।

आ-आफ्नो समाजमा मानिस धार्मिक र सामाजिक व्यवस्थालाई सुदृढ र सुस्थिर गर्न चाहन्छन् र त्यसैमा आफ्नो व्यवहारलाई ढाल्न चाहन्छन् । आ-आफ्नो व्यवहारमा रहँदा यदाकदा एक आपसमा फरक व्यवहारले तर्क पनि उठ्ने हुन्छ । यस्तो तर्क उठ्दा दुर्जन एक अर्कोमा डाही बन्छन् र सज्जन सहीष्णु भई आफ्नै पनमा रहन्छन् । द्वेषभाव र डाहभावले मानिसलाई कुकृत्यतिर डोऱ्याउँछ । त्यसबाट हत्यासम्म हुन जान पनि बेर छैन ।

आज भएको जापानी भिक्षुको हत्यामा हिंसा र अशान्तिको असिनापात भएको महसूस गरिएका छन् । चाहे पैसाको लागि भनियोस् वा अरू कुनै कारणको लागि भनियोस् त्यो लुम्बिनी विकास र लुम्बिनी सम्बन्धित धर्ममा वञ्चपात हो । लुम्बिनी विकासको लागि सतत रहेको प्रयत्न असफल रहँदै आएको कुरा स्पष्ट पारिरहनु नपर्ने सत्य हो । विकासमा बाधा भनेको पनि हत्या हो र शोकको कुरा हो । यस्तो अवस्था गुञ्ज्रदै रहेको बेला एउटा शान्तिप्रिय व्यक्तिको निर्मम र कायरतापूर्ण हत्यामा प्रत्यक्ष शोक व्यक्त हुन गएको छ । शोकले व्यापकता लियो । ५० औं हजारको पंक्तिका पंक्तिले भावनात्मक अभिव्यक्तिका साथ शोकपदयात्रा गरे । यो शोकपदयात्रा शोकसंतप्तहरू मध्येमा सीमित नरही राष्ट्रव्यापी हुन गएको छ र अन्तर्राष्ट्रिय चर्चाको विषय बनेको छ । त्यस हत्याको घटनालाई छानबीन गरी हत्याका कारण पत्तालगाउने र हत्यारामाथि बदनियतीको बदलाको सजाय गरिनु अनिवार्य त छँदैछ त्यसपछि पनि पर्दाभिन्न रहेको कारण र व्यक्तिको खोजीनीतिमा निरन्तरता रहिनै रहनुपर्छ । यस्ता बदनियती आइन्दा हुन नपाउने व्यवस्था राज्यसत्तामा रहेका बाट हुनु अनिवार्य रहेको कुरा पनि उल्लेख गरिरहनु पर्ने कुरा होइन । सरकार, जनता र सबका सबको सरोकारको हत्याकाण्डप्रति सब नै उत्तिकै सजग र कर्तव्यनिष्ठ भई विरोधमा उभिनुपर्ने आजको शोकपदयात्राले औंल्याएको छ । इतिहासको घटनामा कालो अक्षरले कोरिएको यो हत्याले जन्माएको शोकपदयात्राले शान्तिप्रिय जनमानसमा सर्वै सशक्त र जागरुक बनाएको छ । आनन्दभूमि शोकसंतप्त भिक्षुका परिवारमा समवेदना व्यक्त गर्दै दिवंगत भिक्षुको सद्गतिको कामना गर्दैछ । ●

बुद्धको सिद्धान्त र धर्मचक्रप्रवर्तन

— सुशोला शाक्य

बुद्धको सिद्धान्त अति सूक्ष्म छ र व्याख्या गर्न सजिलो छैन जुन हाभी सबैले ग्रहण गर्न र मनन गरेर बुझिराख्न अति आवश्यक छ ।

बौद्ध विचारमा पाप र पुण्य जुनसुकै बेला जहाँ गरेपनि त्यति नै फल हुन्छ, भ्रौंसी अथवा एकादशीको दिन धर्म गरे मोक्ष प्राप्त हुन्छ भन्ने कुनै नियम छैन । धर्म गर्न कुनै खास चाडपर्वको आवश्यक छैन ।

सिद्धान्त बोधिसत्त्व बुद्धत्व प्राप्तिको लागि ६ वर्षसम्म दुष्कर तपस्यामा संलग्न भयो । ज्ञान लाभ गर्न दृढ संकल्प गरी लगनशील भई बस्यो । वंशाखपूर्णिमाको दिन बुद्धत्व प्राप्त भयो । त्यसपछि बुद्ध वाराणसीको मृगवावनमा पुग्नुभयो । त्यसबेला वाराणसी क्रूर बलिवादी र यज्ञवादी शोषकहरूको राज्य थियो । धर्मको नाममा अग्धा भई शोषण गर्थे, जीवित प्राणी होमिन्थे । यस्ता समाज देखी विरक्तिएका व्यक्तिहरू, अर्धशोषणबाट विरक्तिएका व्यक्तिहरू त्यसबेला सत्य धर्मको खोजीमा मृगवावन (सारनाथ) मा तडपि बस्थे तर संस्कार न हो अति उनीहरूमा पनि केही अंशमा अर्धविश्वास विद्यमान रहे । गौतम बुद्धले त्यहाँ पुगी पञ्च भद्रोपश्रमणहरू भेट्नुभयो । धेरै कुराको वार्तालाप गर्नुभयो । यो बुद्धत्वपछि सबभन्दा पहिलो दिन बुद्धले धर्मचक्र प्रवर्तनको शुरुवात आषाढपूर्णिमाको दिनमा गर्नुभएको थियो ।

धर्मचक्र प्रवर्तनअन्तर्गत बुद्धले आफ्ना ४ सिद्धान्तको साथै आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग बताउनुभयो । बुद्धका ४ सिद्धान्त हुन्—

१) दुःखसत्य, २) दुःखसमुदय (कारण) सत्य, ३) दुःखनिरोध सत्य, ४) दुःखनिरोधगामिनीप्रतिपदा (अन्त हुने मार्ग) सत्य ।

१. पहिलो दुःखसत्य के हो ? जन्म दुःख हो, जरा (बुढोपन) दुःख हो, रोग दुःख हो, मरण दुःख हो; अप्रिय (मन नमिःने) संगको मिलन (भेट) दुःख हो, प्रिय (मन परेको) संगको बिछोड दुःख हो, इच्छा लागेको वस्तु नपाउनु दुःख हो । खासमा भन्ने हो भने रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार अति विज्ञान यो पञ्चोपादान स्फुन्ध (यो शरीर धारण गरिरहनुपर्ने) नै दुःख हो, किनकि शरीर नभएको भए दुःख हुने नै थिएन ।

२. अर्को दोस्रो दुःखसमुदय आर्यसत्य के हो ? दुःखको मूल कारण हो तृष्णा । तृष्णा तीन प्रकारका छन्— कामतृष्णा अर्थात् यो तृष्णा राग (क्रोध) साथ उत्पन्न भएको छ । सांसारिक उपभोगको तृष्णा । भव-तृष्णा जुन पुनर्भवादि (जन्मनुपर्ने) स्वर्गलोकमा जानेको तृष्णा हो । विभवतृष्णा जुन आत्महत्या गरी संसारबाट बिलीन भएर जानेको तृष्णा हो । यी तीन तृष्णाले सन्तुष्य अनेक किसिमको पापाचरण गर्दछन्, अति दुःख भोग्दछन् । तृष्णाले गर्दा सन्तोष हटाउँछ । अति असन्तोषी सदा दुःखी । लोभमा रहन्छ अति त्यसै वस्तु या चीजको लागि चिन्तन र मनन हुन्छ फलस्वरूप दुःख भइने रहन्छ ।

३. तेस्रो आर्यसत्य दुःखनिरोध (दुःखबाट रोक्नु) संसार दुःख छ, दुःखको कारण छ, त दुःख कहाँ हटाउने ? जरूर यसको उपाय पनि हुनुपर्छ भनी उपाय

सोचनु र अनुसन्धान गर्नु दुःख निरोधसत्य हो । तृष्णा त्याग गर्न सक्थो भने निर्वाण (मुक्ति) प्राप्त हुनेछ, शरीरलाई दुःख दिएर वा कामोपभोगबाट मोक्ष हुन सक्तैन ।

४. चौथो आर्यसत्य दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा हो । दुःख र दुःखको कारणलाई जरैसमेत उखेले पनि स्वर्गीय आनन्द हुन्छ भन्ने कुरा हापोलाई थाहा छ । यो थाहा हुँदा कुरा दुःखको अन्त हुन्छ त ? बुद्धको उद्योग अनुसार दुःख निरोध गर्ने उपायहरू यी हुन्—

१) सम्यक् दृष्टि	५) सम्यक् आजीव
२) सम्यक् संकल्प	६) सम्यक् व्यायाम
३) सम्यक् वचन	७) सम्यक् स्मृति
४) सम्यक् कर्मान्त	८) सम्यक् समाधि

दुःखको नाश यही मार्ग (बाटो) मा हिँडनाले हुनेछ ।

सधैं होशमा रही सतर्क भई बस्नु बुद्धको शिक्षा मध्ये एक हो । यहाँ अन्धविश्वास, मिथ्यादृष्टि, शोषण, अभ्याय, अत्याचारलाई स्थान छैन । भेदभाव राख्ने स्वार्थीहरूलाई स्थान छैन । यसैले बौद्धसिद्धान्त जीवन-मार्ग । जीवन सुखमय हुने उपाय हो । बुद्ध मार्गप्रदर्शक मात्र हुन् वरदाता होइन । बुद्धले ती पञ्चभद्रीय भिक्षु-हरूलाई भन्नुभयो कामवासनामा, काम सुखमा लिप्त हुने अति बानिलाई छाड्ने र शरीरलाई पीडा दिने अति बानीलाई छोड्नुपर्छ । अति र कम छोडी मध्यम मार्ग

अपनाऊ यसैमा रही काम गर । यी कुराहरू पञ्चभद्रीय भिक्षुहरूले बुझे । उनीहरू जानी भए । उनीहरूमा भए-को रिस, राग, द्वेष, ईर्ष्या, अन्धविश्वास हरायो । उनी-हरूले स्वतन्त्र चिन्तन गरे । बुद्धत्व प्राप्तिपछि सारनाथ मुगदावनमा पहिलोपल्ट आषाढपूर्णिमाको दिन बुद्धले यी कुराहरू सुनाउनुभयो । यसरी धर्मचक्रप्रवर्तन शुरू भए-पछि भिक्षुहरूको संख्या बढ्दै गए । बहुजन हित र सुख-को निम्ति शान्ति सन्देश प्रचार गर्नेको लागि आफू र ती भिक्षुहरू चारैतिर फैलिए ।

बुद्धको सिद्धान्त बढो मन्त्री र सूक्ष्म छ । यसैले दुई ब्राह्मण पुत्रहरू एकदिन जीवन रहस्य र सत्य ज्ञानको खोजी गर्दै दुःख कसरी उत्पन्न हुन्छ र निर्मूलको कारण खोज्दै गर्दा अस्सजित भिक्षुलाई भँटी सोधे— तपाईंको गुरु को हो र सिद्धान्त के हो ? अस्सजित भिक्षुले यसरी उत्तर दिनुभयो—

ये धम्मा हेतुप्पभवत्तेसं हेतु तथागतो आह ।

ते सञ्चयो निरोधी एवं वादी महासमणोति ॥

“जुन धर्म स्वभावतः हेतुद्वारा उत्पन्न हुन्छ त्यस धर्मको हेतु बुद्धले प्रकाश पार्नुहुन्छ र त्यस हेतुको निरोध पनि प्राज्ञा गर्नुहुन्छ । उहाँ श्रमण मेरो गुरु हो ।”

यसरी भिक्षु अस्सजितसहितले धर्म प्रचार गरे । ज्ञानको ज्योति फैलिँदै गयो । सबैका आँखा खुले, हृदय परिवर्तन भयो ।

आनन्दभूमि नियमितरूपमा प्रकाशित भइरहेको छ, आजीवन सदस्य बन्नुभई सहयोग गर्नु होस् ।

आजीवनशुल्क रु. १०००।-

वार्षिकशुल्क रु. ६०।-

बौद्धकर्मकाण्ड

- नरेशमान वज्राचार्य

इवाबहाल

बौद्धकर्मकाण्ड । यो कर्मकाण्ड शब्द प्राजकलको युवापिढीलाई रसिलो लाग्दैन । हुनत भगवान् बुढले आफ्नो समकालीन अरू धर्मको कर्मकाण्डको घोर विरोध गर्नुभएको कुरा वर्तमान समाजमा व्यापक प्रचार भइरहेको छ । उहिले बुढले विरोध गर्नुभएको कर्मकाण्ड र अहिले हामी "बौद्धकर्मकाण्ड" भनेर जुन भनिरहेका छौं त्यो एउटै अर्थमा होइन भनेर हामीले बुझ्नुपर्दछ । बौद्धकर्मकाण्ड अरू धर्मका कर्मकाण्ड जस्तै हुन् भनेर बुझ्नुहुँदैन । हाम्रो बौद्धसमाजमा जन्मदेखि मरणसम्म र मृत्यु उपरान्त पनि संस्कारधर्महरू तथा अरू धार्मिक क्रियाकलापहरू सम्पादन गरिन्छन् । ती संस्कारधर्म र धार्मिक क्रियाकलापहरू सम्पादन गरिँदा जुन विधि अपनाइन्छ त्यसलाई नै बौद्धपूजाविधि भनिएको हो र त्यस बौद्धपूजाविधिलाई नै बोलचालको भाषामा "बौद्धकर्मकाण्ड" भनिएको हो ।

अब प्रश्न उठ्न सक्दछ कि, यो बौद्धपूजाविधि तथा बौद्धकर्मकाण्डको आधार के हो त ? यो बौद्धकर्मकाण्डमा के छ त ?

सम्पूर्ण बौद्धकर्मकाण्डको आधार बौद्धदर्शन नै हो । बौद्धकर्मकाण्डले बौद्धदर्शनलाई नै प्रतिबिम्बित गर्दछ, बौद्धदर्शनलाई नै झल्काउँदछ कि बौद्धकर्मकाण्ड अनित्य, दुःख, अनात्म, अनीश्वर, बोधिचित्तोत्पन्न, बोधिसत्त्वचर्या, सर्वप्रकारं जगतो हिताय, बुद्धो भवेयं जगतो हिताय, प्रतीत्यसमुत्पन्नको सिद्धान्त, शून्यवाद र विज्ञानवाद जस्ता आधारभूत बौद्धसिद्धान्त, दर्शन तथा चर्यामा नै आधारित छ । त्यसकारण बौद्धकर्मकाण्ड बुद्ध-

बाट विरोध भएका अरू धर्मका कर्मकाण्डभन्दा धेरै फरक छ ।

बौद्धकर्मकाण्डलाई अपनाइएमा कुनैपनि ईश्वर भगवान् खुशी भई वरदान दिने र बौद्धकर्मकाण्डलाई नअपनाएमा ईश्वर भगवान् रिसाई आप दिने भन्ने कुरा छैन । यसो भन्नुको अर्थ बौद्धकर्मकाण्ड विशुद्ध बौद्ध सिद्धान्त, दर्शन र चर्या अन्तरुप नै छ । बौद्धकर्मकाण्डले बौद्धसिद्धान्त, दर्शन तथा चर्यालाई नै दर्शाउँदछ । बौद्धसिद्धान्त, दर्शन तथा चर्यालाई नै प्रतिबिम्बित गर्दछ । यसो भन्नुको तात्पर्य बौद्धपूजाआजाको सन्दर्भमा वाचन गरिने गद्य, पद्य, गाथा र स्तुति आदिले बौद्धदर्शनलाई नै स्मरण गराउँदछ । यस सन्दर्भलाई लिएर केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्दछु- बौद्धकर्मकाण्ड सम्पादन गर्नको लागि चाहिने पुस्तकहरूमध्ये गुरुमण्डलार्चन, पिण्डविधान, यज्ञविधान र त्रिसमाधि यी चार पुस्तकहरू प्रमुख हुन् । यी चार पुस्तकहरू कण्ठस्थ घोकिप्रकैपछि अरू पुस्तकहरू घोकिराख्नुपर्दैन ।

गुरुमण्डलार्चन पुस्तकमा धेरै गद्य पद्यहरू छन् । सबैको उद्धरण गरेर साध्य छैन । तीमध्ये एउटा पद्य यसप्रकारको छ-

"सर्वबुद्धं नमस्यामि धर्मञ्च जितभाषितम् ।

सङ्घञ्च शीलसम्पन्नं रत्नत्रयं नमोस्तुते ॥"

यसको अर्थ हो म सम्पूर्ण बुद्धहरूको, बुद्धवचन-रूपीधर्मको र शीलबाट सम्पन्न संघसमेतको त्रिरत्नको वन्दना गर्दछु, भन्दै त्रिरत्नको परिचय पनि दिइएको छ ।

त्यस्तं अर्को पद्यं यस प्रकारकां छन्—
 आबोधो शरणं यामि बृद्धधर्मगणोत्तमम् ।
 बोधो चित्तं कारोभ्येष स्वपरार्थप्रसिद्धये ॥
 उत्पादयामि वरबोधचित्तं

निमन्त्रणायामि ग्रह सर्वं सत्त्वान् ।

इत्थं चरिष्ये वरबोधचर्यां

बुद्धो भवेयं जगतो हिताय ॥

यसको अर्थ हो, म बुद्ध, धर्म, संघको शरणमा जान्छु । आफ्नो र अर्काको हितका लागि म बोधचित्त उत्पादन गर्दछु । सम्पूर्ण सत्त्वप्राणीहरूलाई म निमन्त्रणा गर्दछु । यसरी बोधिचर्या चलाउँदछु र जगत्हितको लागि म बुद्ध बन्न सक् ।

यी माथिका श्लोकले महायान तथा वज्रयान सम्प्रदायको आदर्श बोधचित्त, बोधिसत्त्वचर्या र अन्तिम लक्ष्य बुद्ध बन्न सक् भन्ने कुरालाई स्मरण गराउँदछ ।

फेरि उही गुरुमण्डलार्चन पुस्तकमा अर्को एउटा वाक्य छ जुन कुनैपनि देवदेवीलाई मात्र होइन कुनैपनि वस्तुको पूजा गर्दाखिर पनि पढिन्छ, त्यो हो—

स्वभावशुद्धाः सर्वधर्माः स्वभावशुद्धोऽहं शून्यता—
 ज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥ यसको अर्थ हो—

सम्पूर्ण वस्तु स्वभावले शुद्ध छन् अर्थात् शून्य छन्, म पनि शुद्ध तथा शून्य छु । म शून्यतारूपी वज्र-ज्ञानको स्वभावको तत्त्व हूँ ।

उपर्युक्त वाक्यले बौद्ध माध्यमिक दर्शन जनलाई शून्यवाद पनि भनिन्छ त्यसलाई दर्शाउँदछ । त्यस्तै पूजा-को सन्दर्भमा स्नान गराउँदा पढिने एउटा श्लोक यज्ञ विधान पुस्तकमा उल्लिखित छ जुन यसप्रकारको छ—

प्रतिबिम्बसमा धर्माः स्वच्छ शुद्धा ह्यनाबिला ।

अप्राह्या अनुलिप्या च हेतुकर्मसमुद्भवम् ॥

यसको अर्थ यसप्रकार छ—

हेतुद्वारा उत्पन्न भएका सम्पूर्ण वस्तुहरू प्रति-
 बिम्ब समान हुन् । सच्चा होइनन् । ती वस्तुहरूको स्वभाव स्वच्छ, शुद्ध निर्दोष, अप्राह्य अर्थात् शून्य हुन् ।

यस श्लोकले एकातिर प्रतीत्यसमुत्पन्नको सिद्धान्तलाई स्पष्ट गरेको छ भने अर्कोतर्फ प्रतीत्यसमु-
 त्पन्न नै शून्यता हो भन्ने भाव प्रकट गरेको छ । यस श्लोकले पनि शून्यवादको दर्शनलाई नै इङ्कित गर्दछ ।

त्यस्तै त्रिमसाधि भन्ने पुस्तक जुन प्रायः बौद्ध-
 पूजाविधिमा अनिवार्य छ । त्यो दुई किसिमको छ । एक सानो अर्थात् छोटकरी अर्को सम्पूर्ण समाधिको एउटै मात्र श्लोक यहाँ उद्धरण गर्दछ । जुन यसप्रकार छ—

चित्तमात्रं तु वै तिष्ठेद् बोधिसंभारपूरणात् ।

ततः प्रणिधानवशात् शून्यतातः प्रतिबुद्धा ।

यस श्लोकको अनुसार बोधिसत्त्व चर्या गर्ने व्यक्ति शून्यतारूपी समाधिमा डुबिरह्ने न । त्यो त्यति बोधिसंभारको कारणले र सर्वसत्त्वलाई उद्धार गर्ने उसको प्रणिधानको वशले शून्यताबाट बुझी “चित्त-
 मात्र” को स्थिति रही सर्वसत्त्वप्राणिको हितार्थ नाना-
 मण्डल देवदेवी आदिको परिकल्पना गर्दछ ।

छोटकरीमा भन्नु भने उपर्युक्त श्लोकले शून्यवाद र विज्ञानवाद वज्रयानका दुई दार्शनिक शिलास्तम्भको रूपमा प्रतिबिम्बित गरेको छ ।

यसरी बौद्धकर्मकाण्ड वा पूजाविधिमा प्रयोग गरिने हरेक गद्य पद्यको अर्थ एवं व्याख्या गर्दै जाने हो भने धेरै लामो हुँदै जान्छ । त्यसो भएतापनि श्राद्ध-
 कर्मको सन्दर्भमा पढिने एउटा गद्य यहाँ प्रस्तुत गर्न चाहन्छु जुन यसप्रकार छ—

यावन्तः सर्वसत्त्वाः सत्त्वसंग्रहेण संगृहीता अण्ड-
 जा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा उपपादुका वा रूपिणी

वा अरूपिणोः संज्ञिनो वा असंज्ञिनो वा नामसंज्ञिनो वा नवसंज्ञिनो वा सर्वे ते सत्त्वा मया महामुद्रामन्त्रपदे प्रतिष्ठापयितव्या ॥

यो गद्य श्राद्धकर्मको करिब अन्तिमचरणमा पितृ-लाई दाहिनेतर्फबाट तीनपटक र बाँयातर्फबाट तीनपटक पानीको फेरा लगाउँदा पढिन्छ । यस गद्यको अभिप्रायः हो सम्पूर्ण प्राणीहरू, रूप भएका, रूप नभएका, नाम भएका, नभएका ती सम्पूर्ण प्राणीहरूलाई महामुद्रारूपी मन्त्रपदमा राख्न सक् । वज्रछेदिका प्रज्ञापारमितामा महामुद्रामन्त्रपद भन्ने शब्दको ठाउँमा अनुपाधिशेष निर्वाणघातु भनिएको छ ।

मुख्य कुरा के हो भने श्राद्ध कुनै व्यक्ति दिवंगत हुँदा गरिन्छ तर भावना भने सम्पूर्ण प्राणीहरूको निर्वाणको कामना गरी गरिन्छ ।

यहाँ यसरी कर्मकाण्डका पुस्तकहरूबाट यति धेरै कुराहरू उद्धरण गर्नुको अभिप्राय बौद्धकर्मकाण्ड बौद्धदर्शनमा नै आधारित छन् भन्ने कुरा स्पष्ट पार्नुको लागि हो । बौद्धकर्मकाण्डले बौद्धदर्शनलाई नै प्रति-बिम्बित गर्दछ । अझ भनौं भने समग्र बौद्धदर्शनलाई नै बौद्धकर्मकाण्डमा समावेश गरिराखेको पाउँदछौं ।

यसरी बौद्धसिद्धान्त, दर्शन तथा चर्याग्रनुरूप सम्पादन गरिने पूजाआजा कर्मकाण्ड सबै आजको समय-मा संस्कृतिको रूपमा चिनिन्छन् । ती बौद्धसंस्कृति नेपालको आपनै खालको पहिचान (Identity) भइ-सकेको छ । विद्वान्हरू नेपालको बौद्धसंस्कृति नेपालको सभ्यताको चिन्ह, नेपालको उच्च बौद्धिक स्तर तथा उच्च जीवनस्तरको मापडण्डको रूपमा लिने गर्दछ ।

सुप्रभात

— रत्न

सुत्ने कति युवक हो ! सुप्रभात भयो,
सुखलाई दवाएर शैय्याबाट उठ ।
नगरी भएन चक्षुभेद गर्नुप-यो,
कल्याणको शत्रुलाई गरी हाल छेद ॥

ताराको सूर्यविना आफ्नै प्रकाश थियो,
तर पृथ्वीको भने आफ्नो प्रकाश छैन ।
जसरी तारा र पृथ्वीको भिन्नता थियो,
मनको प्रक्रिया पनि भिन्न नै देखिन्छ ॥

“वीर्य” सहितको मनमा साहस हुन्थ्यो,
अलसीको मन सधैं “परजीवी” हुन्छ ।
हा ! स्वार्थी के तिमिले राम्रो काम गरेथ्यौं?
आदित्य रश्मि के लाटोकोसेरोले देख्छ ?

कुरीतिले “बल बुद्धि” नाश हुने हुन्थ्यो,
जसरी घामले अँध्यारो खतम पार्छ ।
जीवघातले “कल्याण” नष्ट हुने गर्थ्यो,
सुप्रभातले तेज-तापादि नाश गर्छ ॥

—अनु. दिव्यरत्न तुलाधर

हराभरा प्रकृतिमय बुद्धविचार

- विश्वरामभवत माथेमा

श्रीम्बहाल, काठमाडौं

बुद्धापा विचारपूर्ण सजीव मानव हो । त्यसको बौद्धिक विश्लेषणात्मक कार्यद्वारा नै छानबिन कार्य हो । बुद्ध देखन चाहन्छ त मानिसको सुमधुर जीवन, बुद्धबोधले संयोजित हराभरा सदाबहार । त्यसमा पनि विशेष त मानिसको जन्म र मृत्युविषय जानकारी लिन चाहन् उनको विचारपूर्ण परिमार्जन देखिन्छ ।

हिजोग्राजको हिन्दूसमाजमा बुद्धलाई दश-अवतारका "मच्छे, कच्छे, बराह, नसिं, वामन, परशुराम, राम, बलराम, बुद्ध, कलकी" अवतारका मध्ये एक अवतारको नाममा लिइएको छ । कृष्ण जत्तिको पनि मानिसको कक्षमा लिइएको छैन । बुद्धलाई त रामकृष्ण-भन्दा पनि ठूलो देवताको आदरतिर उन्मुख भएको मानिएको छ । बुद्ध भगवान् बुद्धको नामले सुशोभित छ र देवदेवताको कक्षमा राखेर भोगी बनाइदिइसकेको छ । नश्वर शरीरधारी सतीदेवीको पतिदेव महादेव जस्तै देवादिदेव महादेव त बुद्ध होइन नि । उनी बुद्धकी ग्रामा मायादेवीबाट जन्मेकी, पिता राजा शुद्धोदनको राजकुमार हुनुहुन्छ । उनको पत्नी बशोधरा हुन् र उनी पुत्र राहुलका पिता हुन् । उनी आफै पनि कालको गाँस बन्नुपरेको थियो । बुद्ध मानिस हो, तर पछि सन्त, महन्त ज्ञं महात्मा, महामानव बन्नुभयो । यथार्थता नै मानवीय गुण हो । बुद्ध यसै प्राकृतिक सन्दर्भको गौरवमय एक जीव हो, प्राणी हो ।

बुद्ध कत्तिपनि विश्वासवादी हुनुहुन्न, न त आत्मवादी नै, ईश्वर उनको लागि प्रकृति हो, उनी आत्मवादीसम्म पनि हुनुहुन्न । उनी सदा सदाचरण युक्त

छ । कार्यवाद बुद्धको आजीवन स्तम्भ हो । आत्मतृप्ति भने जीवनमा कहिल्यै अनुभव गर्नुपरेको थिएन । उनी न स्वाभिमानो नै छन् । उनी त बुद्धि विशेषज्ञ, स्वयम्भू । त्यसरी यथार्थवादी हुनुहुनाको कारणले नै बुद्धलाई आइन्स्टाइनले विज्ञानवाद भनेर लिएको हो ।

बुद्धको दृष्टिमा कुनै पनि वस्तु एवं ब्रह्म-ब्रह्माण्ड परिवर्तित तथा परिवर्तनशील छ । चराचरजगत् नै परिवर्तन भइरहने कारणले वस्तु, पिण्ड, पदार्थ तथा जीव र शक्तिबीच केही पनि कत्तिपनि भेद छैन न उनी तिनमा भेद देख्नुहुन्न । बुद्धको लागि शक्ति भनेको वस्तु हो, पदार्थ हो, त्यस्तै जीव निर्जीव पनि किनभने खानाले शक्ति प्रदान गर्छ, निर्जीव भएपछि बिरुवाको पोषक-तत्त्व बन्छ ।

त्यसै सन्दर्भमा आइन्स्टाइनले त्यो कुरो बुद्धको त्यो विचारको मूल्य र मान्यता राखेर आफ्नो अर्थार्थि आफूबाट यसरी $E=mc^2$ समीकरणमा प्रस्तुत गर्न सक्नुभएको छ-त्यो हो बुद्धवादी यथार्थता । त्यो गणितको ज्ञानले यसरी परिभाषित छ पनि :

यहाँ : E माने शक्तिमा पर्न आउने m kg आफैमा निहित पिण्डको भारको शक्ति ।

$m=10^{-3}$ kg अर्थात् 1 gramme आफैमा निहित पिण्ड ।

$c=3 \times 10^8$ मीटर प्रति सेकेण्ड प्रकाशको गति ।

अतः $E=mc^2$ C ले

$=10^{-3} \text{kg} \times (3 \times 10^8)^2 \text{ज्यूलस} = 9 \times 10^{13} \text{ज्यूलस}$
 $= 9,00,00,00,00,00,00,00 \text{ ज्यूलस} = 90$

बिलियन ज्युल्स

— नब्बे हजार अरब ज्युल्स ।

अर्थात् शक्ति वा पदार्थ— एक अर्कोमा बदल्ने भएकोले १ ग्राम पदार्थ भन्नाले नब्बे हजार ज्युल्स शक्ति त्यस्तै नब्बे हजार ज्युल्स शक्ति भन्नाले १ ग्राम पिण्ड (पदार्थ) रहेछ । यहाँ बुद्धको प्रकृतिवादी यथार्थता आइन्स्टाइनले प्रयोगबाट स्पष्ट गरिदिए । करिब तीन हजार वर्षअगाडिको बुद्धको प्राकृतिक तथा धार्मिक विचार अहिले आएर तथ्यातथ्य भएको जानकारीमा ल्याएर सिद्ध रहेछ भनी दर्शाइयो । बुद्धधर्म विश्वास-वादी होइन, प्राकृतिक तथ्यातथ्य हो— यथार्थवाद ।

पदार्थ सदा पदार्थ नै हो भन्न सकिँदैन । पदार्थ शक्ति पनि हो परिवर्तनशीलको कारणले । पदार्थलाई पदार्थमा पाउन सकुञ्जेल यसको वजन हुन्छ र यसले केही ठाउँ ढाक्छ पनि । परिवर्तनशील पदार्थ शक्तिमा परिवर्तन भएपछि अदृश्य रहन्छ । त्यस अवस्थामा सम्पूर्ण ब्रह्माण्ड पनि त अदृश्य नै रहन्छ भन्न सकिन्छ । यो वास्तविक कुरा हो । विश्वब्रह्माण्डमा पदार्थबाट शक्ति, त्यस्तै शक्तिबाट पदार्थ परिवर्तन हुँदछ भने विश्व ब्रह्माण्डलाई शून्य हो भनेर पनि लिन सकिन्छ र विश्व-ब्रह्माण्डको शून्य अवस्थित स्थितिबाट नै सूर्य, चन्द्र, पृथ्वी तारा इत्यादि कैयन ग्यालेक्सी इत्यादि पनि त्यही कारणले परिवर्तन भइरहेको हो, निस्केका हुन् र हाम्रो पृथ्वीमा जलचर, स्थलचर, ग्रहगण तारा, सूर्यलगायत सुरमुनि साराका अवस्थित हुन आएको पनि त्यही प्राकृतिक बनावटको सम्बन्धको हो । त्यसरी बुद्धको प्रकृति-मय विश्वब्रह्माण्डसमेत समस्त चराचरजगत् नश्वर भए तापनि क्षणभङ्गुर छ । त्यही बुद्ध छ, त्यही ब्रह्माण्ड छ र बुद्ध र आइन्स्टाइन छन् ।

प्रकृतिमय बुद्धविचारलाई अँत्याउन यसरी

पनि घ्याह्या गर्न सकिन्छ : हामी खाई-पिई, कसरत गरेर स्वास्थ्य बनाउन सक्छौं, राख्न पनि सक्छौं । तब हाम्रो त्यो शरीर सशक्त रहन्छ पनि । त्यो शक्ति कहाँ-बाट प्राप्त भयो भनेर प्रश्न गर्न सकिन्छ त जवाफमा शौर्यशक्तिबाट, शौर्यशक्तिबाट परिणत बनेका खाद्य-पदार्थको पोषणले हाम्रो स्वास्थ्य रहेको र हामी सशक्त भएको भनी बुद्धको *That being, that arises* भने हाम्रो ज्यामितिको *If-so* प्राबधानले अर्थात् *Cause and effect* को सिद्धान्तले आचरित छ भन्नैपर्छ, 'सकिन्छ' होइन । तब हाम्रो काम गर्ने शक्ति वा तागत शौर्यशक्ति हो । उक्त शक्तिने हाम्रो शरीर सानो-बाट ठूलोमा परिवर्तन ल्याई बूढो भइजाने प्रविधिमा मात्र फरक छ र त्यो प्राकृतिक हो पनि ।

तर, वनस्पति तथा प्राणी निर्जीवको समक्ष फरक अवश्य छ । सजीव बाल-युवा-बूढ हुन्छ त नश्वर पनि छ अवश्य पनि । ठीक त्यसरी नै हुन नगर्दै खियालागेर खिडिएर पनि निर्जीव वस्तु परिवर्तनमा आइरहेको हुन्छ तर जीवमा जीवरस (*Inzyme*) ले काम गरिरहेको हुन्छ । बुद्धको भनाइ छ उक्त जीवरस पनि शक्ति जस्तै हो, शक्तिको प्रादुर्भाव भएको एक किसिमको जीवमा नै जन्मिने वस्तु हो । साधारणतया भन्न सकिन्छ, ती हुन् हाम्रा मुखको थुक, डुडेनमा आन्द्राका ट्राइपसीन, लिपाज, स्ट्रिपसीन, त्यस्तै शक्ति-का विभिन्न स्थानमा रहेर शरीरको ठूलो हुनमा सहयोग पार्इरहेका रहस्यमय अरूअरू जीवरसहरू । यस विषयका पुस्तक *Buddhist Logic vol. one* पेज ५ को साथैबाट सोह्रौं लाइनमा भनिएको छ— "*A Further Feature consists in the fact that the Elements of Existence were Regarded as Something more similar to energies*

than to Substantial elements. The mental elements were naturally moral, immoral or Neutral forces" त्यस्तो जीवरस कृत्रिम तरिका अपनाई जर्मन वैज्ञानिक ओश्रःलरले पिसाबको (Urea) बनाइसकेको हुनाले सन् १८२८ सालदेखि नै ओखतीका जीवरसहरू र अनेक जीवरसहरू थुप्रै व्यवहारमा ल्याइसकिएको पनि छ । करिब ३००० वर्षअघिदेखिको बुद्धको पिण्ड—शक्तिको मन्त्र अथवा फर्मुला आज पनि तथ्यातथ्य रहेर आएको छ । त्यो बुद्धधर्मको अर्को शब्दमा तथ्यातथ्य जगत् ।

ती नै वनस्पतिजगत्को बोट, बिस्वाका, प्राणी-जगत्को प्राणीको देहमा पाइने उक्त प्राकृतिक सजीवमा जीवरसले काम गर्न छोड्यो भने ती जीवकालको मुखको गाँस बन्न पुग्दोरहेछ । जन्मेपछि मर्नुपछि भन्ने तथ्यलाई बुद्धमार्गमा बुद्धधर्मको प्रकृतिमय विचार विश्लेषणद्वारा व्याख्या गर्न सकिन्छ । त्यो हो पिण्डको नश्वरता, मृत्यु, निधन वा निर्वाण ।

जीवरसबिना जीवनकालमा जीव फट्टाउँदैन । त्यस्तै जीवरसका शक्तिले काम गर्न छोड्यो भने जीवित वस्तुको जीवन परिचालन थप्प पर्न जान्छ । तब जीवको अस्त्यलाई "पञ्चत्व गत" भनिन्छ । त्यो साधारणतया मृत्यु हो, ठूला मानिसको आबाराथी शब्दमा निधन भएको भनिन्छ । बुद्धको भने मृत्यु भनेको निर्वाण हो । मृत्यु र निर्वाणमा अन्तर छ । निर्वाणलाई परिभाषित गर्न अर्को आइन्स्टाइनको जरूरत पर्ला जस्तो छ ।

बुद्ध आज सवेह छैनन् स्वयम्भू हुनुहुन्छ । नश्वरता बिहीन । शिव, मुहम्मद, काइष्ट जस्तै देहबिहीन भएर पनि बुद्ध आज पनि छ, पछि अनन्तकालसम्म पनि प्रकृतिमय हराभरा रहिरहनेछ किनभने बुद्धधर्म प्रकृतिमय र बिस्तृत छ, विशाल हृदयको छ । अर्थको अनर्थ लगा-

उन सकिने अनित्य यो धर्म छैन तथ्यातथ्यको छ । साधारणतः बुद्ध मानिस हो मानव हृदयको । त्यो उनको त्याग र तपस्याको कुदरथ हो । उनी अनित्य संसारलाई मात्रै पनि होइन । अनित्य भनेर संसार नष्ट प्राय छ भन्ने पनि उनी होइनन् । उनको लागि संसार परिवर्तनशील छ र यस अर्थमा संसार प्रकृति हो र नित्य छ, संसार उत्तरोत्तर आफ्नै परिवर्तित छ । यस स्थितिमा संसार प्राप्य छ र भोग्य पनि । अर्को शब्दमा बुद्धको लागि संसार "इदम् अयि नः" क्षण भङ्गुर ।

मानिस सर्वोच्च चेतनशील जीव हो र फेरि यो जीवमा आज विशाल समाजभित्रको प्राणी हो बुद्ध जस्तै एसियाटिक क्षेत्रको भएर पनि अन्तर्राष्ट्रिय । शान्तमय संसारको स्थापनार्थ वा संस्थापनकार्यमा समाजका चेतनशील मानिस मानव हुने अतीव प्रयासमा छन् । त्यो कक्षरी भने संयुक्त राज्यको तत्त्वावधानमा आज मानवआत्मा वा राष्ट्रराष्ट्रबीचको संरक्षण र सम्बर्धनको लागि अतीव व्यस्त छ, अस्तव्यस्त छ । त्यो हो बुद्धको मानवीय धर्मको अतिसयोक्ति गहन जिम्मेवारी राष्ट्रराष्ट्रले लिन थालेकोले राष्ट्रभित्र जनमानसम्म मानवताको प्रचार प्रसार हुन थालेको हो । मानिसले ग्रहण गर्न बुद्धको वसुधैव कुटुम्बकम्को भावना मानिसले ग्रहण गर्न अनिवार्यरूपले जरूरी छ । त्यो नै हो बुद्धको बुद्ध आचरण । बुद्धको समाजमा व्यक्तिव्यक्तिले, त्यस्तै अग्नि पछि समाजले धारणा गरिराखनुपर्ने व्यक्तिगत तथा समाजको कर्तव्यनिष्ठा हो भने त्यसको जवाफमा तिनले आ-आफनामा हकको पनि परिचय लिनसक्नुपर्‍यो, व्यवहारमा उतार्न सक्नुपर्‍यो । त्यो पशुको होइन चेतनशील मानिसको धर्म हो, प्राकृतिक काम र कर्तव्य हो ।

यस अर्थमा बुद्धले आफ्नो जीवन संयमशील बुद्धाचरणमा बिताउनुभयो । सदाचारसहित उनी आफ्नै

लागि र सबैको लागि मानिसको व्यावहारिक गुणाव-
गुणसँग परिचित भएर परिचयात्मक पनि उनी हुनुहुन्छ ।
यस अर्थमा मानिसको कल्याण गर्नमा र गर्न लगाउनमा
मानवीय गुणमात्रको आजीवन परिचालनमा हक तथा
कर्तव्य पालन गर्न गराउनमा उहाँ आजीवन संयममा
हुनुहुन्थ्यो । सबै स्थितिमा बसुधैव कुटुम्बकम् को तदर्थ-
मा कुनैको असल र खराबमा उनी असल गुणमात्र त्यो
पनि सामाजिक कल्याणको हँसियतले मात्र ग्रहण गर्नु-
हुन्छ । यसरी बुद्ध प्रकृतिभय व्यावहारिक हुनुहुन्छ ।
बुद्धको जीवन केवल सर्वोत्तम गुणले संयमी भएकोले
उनलाई सर्व अशर्म (खराब अवगुण)ले छुनै सकेन ।
त्यसमा पनि सामाजिक सर्वोत्तम गुणको व्यावहारिक र
सदा संयमशील पहेलीका उहाँ छन् । यस अर्थमा विकृति-
विहीन सदा उत्तम गुणको उहाँ अण्डार हुनाको खातिर
नै त्यसको निरन्तरता प्राप्त गरिराख्ने भएर नै अन्त्य-
मा बुद्धले निर्वाण प्राप्त गरेको भनिन्छ । त्यो बुद्धको
शक्ति हो, आदर्श (Ideal) हो । त्यो निर्वाण अनन्त छ
अपार । ध्यान कर्मले मात्र मानवले क्षणिक अनुभव गर्न
सकिन्छ । अहिलेसम्म जानिएअनुसार विषयना त्यसको
एकमात्र साधन हो हामी सांसारिक मानिसका लागि ।
त्यस विषयनाको आजीवन अथवा जीवन निरन्तर बुद्धको
जीवन हुन गइरहेकोले बुद्ध स्वयं स्वयंभू हुनुहुन्छ उनलाई
आफै साधक र साध्य बन्नपरेन । उनको बोधिवृक्ष छत्र-
छायामा प्राप्त तपस्याको कुदरत हो— कारणबाट सुजना
भई आएको बूढबोध हो । यो मानिसलाई मानव बनेर
मानवधर्म व्यवहार त्याउन सकेर मात्र प्राप्त गर्नसक्ने
गुण हो, निर्वाण हो किनभने बुद्ध मानिस हो, न कुनै
देवता तथा देवादिदेव नै हो । मानिस जस्तो उनले
निर्वाण प्राप्त गर्न सके भने अरू मानिसले पनि बुद्धले
जस्तो निर्वाण प्राप्त गर्न नसक्ने होइन ।

व्यवहारमा, सांसारिक व्यवहारमा दुःख र सुख
मानिसको जीवनको उतारचढाव हो । स्वादमा मीठो र
नमीठो, धनमा धनी र गरीब । त्यस्तै अरू अनेकमा
निर्वाणमा तनस्तो उतारचढाव पाइँदैन, दुःख न सुख, न
जन्म मृत्यु नै । बुद्धको माने नै जन्म मृत्युविहीन । त्यो
बुद्धको सामाजिक भलाकुशलको प्रयासको, अक्षुण्ण प्रया-
सको एकमात्र सम्भाव्य लक्ष्य हो । व्यक्ति व्यक्तिको र
त्यस्तै समाजको उतारचढावको निरन्तरताको अन्त्यबाट
प्राप्त हुने निश्चल, त्रिकृतिविहीन एकमात्र चेतनशील
जनको परिलक्षित गुणधारणाको त्यो केन्द्रबिन्दु हो ।

बुद्ध बुद्ध हुनाको कारण नै बुद्ध आजीवन
संयमशील भइरहेकोले हो । बुद्धको आजीवन आचार-
विचार सदा मानवीय छ । उनको सदिच्छा जनजन सब
मानिस मानव बन्न सकुन् र मानिसको जीवनयापन सुम-
धुर हुन सकुन् । त्यसैले मानिस मानव बन्नको लागि
बुद्धले अनेकन जीवनका हरएक पक्षको लागि चाहिने
उपदेशहरू दिए र त्यसको निरन्तरता राख्ने विचारले
बुद्धधर्मावलम्बीले बुद्धबाट तालिम लिए, युग युगका
चेलाचेलीहरूले युगयुगपछि तालिम प्राप्त हुँदै आइरहेको
छ र हुने पनि छ । यत्किं प्रयासमा बुद्धधर्म सीमित
भैँ त्यसको अन्त्य छैन । बुद्धधर्म संयमशीलमात्र नभई
समयानुकूल परिवर्तित पनि भएर गइरहेको छ । तब
बुद्धधर्म निर्वाण जस्तै न बूढो हुन सके न यसले फेरि
जन्म लिनपरे । यो ब्रह्माण्डसमान निरन्तरता छ । अतः
बुद्ध-धर्म-संघ भन्नाले र त्यसको महत्त्वपूर्ण प्रतिपालन
यसको सम्पूर्ण प्रकृतिधर्म हो । करिब ३००० वर्ष अघि-
देखि बारम्बार अक्षुण्ण संघहरूको एकपछि अर्को सुधा-
रिएको बुद्धविचार लिएर अघि बढ्नसक्नु नै बुद्धधर्मको
प्राकृतिक निरन्तरता हो कारण बुद्धले प्रकृतिमा अन्वे-
षण गरे । बुद्ध आफैँ पनि भित्र र बाहिरको परिचायक

थिए । उनले मानिसको जीवन प्रकृतिमय देखे । सब गुणावगुणमा समेत । त्यस्तै समाजमा पनि, समाजोत्थानमा पनि । ती सब बुद्धको बुद्ध-धर्म-संघमा परिभाषित छ । बुद्ध सांप्रदायिक छैन, यसको मूल्य र मान्यता प्राकृतिक छ, धर्म भन्नाले मानवीय नियम निष्ठा जुन पालन गर्नाले व्यक्ति तथा समाजको भित्र र बाहिर कुरीतिले स्वाद पाउँदैन, न परम्पराले यसको लागि विश्वसनीयता दिन्छ । संघ भन्नाले बुद्ध र धर्म विषयक विचार विमर्शको थलो भई यसबाट अपरिहार्य सदा बुद्धको संयमपूर्ण नियम निष्ठालाई हराभरा राखिरहेको हुन्छ । तसर्थ बुद्ध, धर्म, संघ गच्छामि भन्नु बुद्धधर्म सिक्नु जान्नु र बुद्धनियमको पालन गर्नु हो । त्यो गर्नालेमानिसलाई शरीर, स्वास्थ्य, विचार आचरण शुद्ध रहेर समाजमा मानिस जिउन सकिन्छ, मानिसलाई सचेत भई जिउन जीवनयापन गर्न पाशविक संघर्षरहित शान्त-आभासपूर्ण वातावरणमा भोग्य हुन सक्दछ । यसै सन्दर्भमा बुद्धवाद प्रजातन्त्रवाद हो । निश्चार्थको मानवीय हकमवाद हो ।

बुद्धवादमा संघको प्रकृया आजको संसारका संसदीय प्रथाको जस्तै छ । संघको प्रावधान असल बोली वचन, विचार तथा कार्यले सर्वतोमुखी जनकल्याणको लागि छ । बुद्ध संघमा व्यावहारिक कक्षमा रहेर बुद्ध-बोधले परिपक्व आचरणले युक्त सदाचारी मानवले स्थानीय संघमा रहेर बुद्धधर्मको नेतृत्व भइरहेको हुन्छ । फेरि त्यस धर्म परंपरावादी पनि छैन । समयानुकूल जनजनमा प्रतिपादितविषय व्यावहारिकतामा अनुमोदन गराइन्छ । त्यसबाट समाजसा विकृति आउन गाह्रो नै पर्छ र समाज सदासर्वदा मानवीय आवरणयुक्त यथा प्रतिबद्ध भई अगाडि बढिरहेको हुन्छ जुन समाज वस्तुवादी भएर पनि मानववादको कतिबद्धतामा रमाइ

रहेको हुन्छ । यही कुरो आज नेपाली प्रजातन्त्रलाई बाँच्नको निम्ति प्राणवत् चाहिएको छ, अत्यावश्यक छ । आजको प्रचलित प्रजातन्त्रीय अवस्थामा जनजनबीच, जनता र राजनैतिक नेताबीच, राजनैतिक दलहरूबीच बोद्धाचार-संहिता चाहिएको छ । त्यो थाहापाएर पनि नेतामा त्यसको व्यावहारिक अनुभूति त धेरैले कमी छ । धनी मुलुकका धनीवर्गहरू देखेर देज बनाउनु कहाँ कहाँ, देशलाई धनी बनाउन छोडेर अहिले आफू धनी बन्न खोज्दछन् नेताहरू । गरीबी रेखाबाट देशलाई उकास्ने-तिर मानिस लागेको देखिँदैन र, न राष्ट्रको शक्ति संचालक कोही पनि त्यसतर्फ सिद्ध भएको देखियो । जातिवाद र नातावादले राष्ट्रिय धन र शक्ति ओगटेको छ । तिनै फेरि नामल भने प्रजातन्त्रको स्तम्भ । बोल-वाला तिनै सबका शक्तिको घाँघलीभित्र अष्टाचारको बिगबिगी । यी सबै मानव र मानवताको ह्यास र त्यसको संरक्षण सम्बर्धनको नीचता हो । जन्मसिद्ध राष्ट्रिय धर्मको चारित्रिक प्रशोधन त भूतको लागि झोठो मञ्जाको खाजा भइरहेको छ । बुद्ध बुद्ध - विहारमा छ, मानवाचारको लागि छ - दानवाचारको सामना गर्ने क्षमता नै त्यसको के छ र संसारमा छ तर नेपालमा सविधानले नै दिँदैन ।

आजीवन सदस्यमा थप

आनन्दभूमिको आजीवन सदस्यमा पुष्प वज्राचार्य, दौबहाल, ललितपुर थपिनुभएका छ । यस्तै धर्मको सारांश थोरै समयमा प्राप्त गर्न आनन्दभूमिको ग्राहक हुनुहोस् ।

(English Language)

World Peace Through Buddhism

—Dr K. Sri Dhammananda

In less than nine hundred days from now this millenium will draw to a close and we will step into the year 2001 of the Common Era. As Buddhists of course, we have gone halfway past our third millenium which perhaps places us in a good position to consider whether the values which dominate the world today have helped to ease the suffering of human beings and to suggest ways in which to make our existence more pleasant mentally and physically.

In the last one hundred years the human race has achieved dazzling success in developing material comforts. Thanks to organisations like UNESCO, WHO and FAO, we have made education, health and food available to larger numbers of people than ever before in history. Our achievements are all the more commendable because we have done this in spite of the tremendous increase of population from 2 billion in 1945 to 5.2 billion barely fifty years later and it is even conceivable that we can provide these basic necessities to all members of the human race.

But are we any happier than we were before? A review of history over the last two thousand years shows a continuous manifestation of man's greed, hatred, pride, jealousy, selfishness and delusion.

Not content with waging war against our fellow men alone, we have wreaked havoc on the environment, driving animals to extinction, destroying our forests, poisoning our water and air supplies. The question we need to ask today is whether at this conference we can examine the threats to peace confronting us today and how we as Buddhists can help the co-inhabitants of this planet to live in harmony. The theme of this conference is Buddhism and World Peace. Obviously when we mention 'peace', we first think of a situation when the world is free from war. But on an even more important level perhaps we must consider "peace of mind", so let us consider freedom from war and freedom from mental anguish together.

It has been said that during the last three thousand years men have fought no less than 15,000 major wars. In this century alone we have fought two major World Wars and scores of equally terrifying localized wars using weapons of unimaginable ferocity. Almost

daily millions of innocent human beings have to flee from their homelands as refugees. There are no words to describe their agony and pain. "War", according to Albert Einstein, is a savage and inhuman relic of an age of barbarism. Can anything be done to stop man from this savage preoccupation and lift him to a higher level of existence so that he behaves with compassion and dignity? We believe that the teachings of the Buddha, if correctly understood and followed, can indeed elevate and ennoble humanity.

The belief that the only way of fighting aggression is by applying more aggressive methods has led to arms race between the great powers. It has brought humanity to the brink of total self-destruction. If we do nothing about it, the next war will be the end of the world where there will be neither "victor" nor "victim" —only dead bodies.

"Hatred does not cease by hatred

By love alone does it cease."

Some would say that these words of the Buddha are impractical because there are those who can only be tamed by fear. However, history has proved that on countless occasions real and lasting peace was achieved by following the Buddha's advice. The great emperor Asoka proved that the teachings of the Buddha can be translated into good government. Kindness, honesty, patience and gentleness are not signs of weakness. Rather they are the characteristics of real strength—a strength that comes from inner realizations of the true nature of existence.

Buddhism teaches that we must practice tolerance as a first prerequisite before we can achieve peace. Using the methods of mind control taught by the Buddha we can eradicate hatred, greed and delusion which are the underlying causes of war. The Buddha repeatedly reminded us not to be limited by narrow classification of mankind into our family, and our nation, our race or even our species, but to view every living thing as closely connected with us. We must think of **SABBE SATTĀ**—all beings—as worthy of our love and this love must be all encompassing and non-judgemental, like the love of a mother for her only child. We must understand the Buddha's saying,

"All tremble at punishment

All fear death

Comparing others with oneself

One should neither kill or cause to kill"

By "all" we mean that peace must not be for humans alone but for all our co-inhabitants, plants, animals on this planet. Unlike what has been practised by some people,

we must not behave as if the planet was created for ourselves alone. We must learn that all creatures have as much of a right to it as we have.

Buddhists can be proud that they alone of the major religions have never fought a war in the name of their religion. This a direct result of the Buddha's injunction to "Let us live happily, not hating those who hate us. Among those who hate us, let us live free from hatred. Let us live happily and be free from greed, among those who are greedy".

As we look towards the next millenium we can begin to see faint glimmers of hope that at least some among us are beginning to realize the futility of war. More widespread education, the development of a global culture and economic co-operation are all positive forces working effectively to dissuade men from going to war. A cynic has observed that people are slowly beginning to realize that war is economically not viable anymore. Unfortunately of course they are fighting other kinds of war; namely the economic subjugation of nations. The president of a mega corporation is reputed to have said. "We no longer have to subdue a nation through war, we will just buy it up". This means that the rich and powerful will continue to exploit others though in less barbaric ways. Therefore even if it is true that in the next millenium we could be spared the barbarity of war, it does not mean we will be able to enjoy peace. Certainly not. According to the Buddha mental suffering is more painful than any kind of physical suffering that one can inflict on another. And I think this is precisely where Buddhism can be of greatest service to future generation—in bringing the balm of peace to the mind and once the mind is tamed the controlling of action is an easy task. Alone among the great religions teachers of the world the Buddha advocated his recipe for true happiness—not merely to do good and avoid evil but to purify the mind. In this connection we should note that the preamble to the UNESCO charter states "Since it is in the minds of men that wars are begun, it is in the mind that the fortresses against war should be built". This is almost identical with the First Verse of the Dhammapada: "Mind is the forerunner of all states, If one thinks with an evil mind, then evil follows just as the cart wheel the ox".

Purifying the mind means eradicating all illusions pertaining to an ego. If each of us realized the illusory nature of the self, we will find it so much easier to give up craving and grasping. Only when we give up these two evils will we be ready to prepare the mind for true peace. As Buddhists we have an obligation to spread the gentle message of the Buddha to the whole world. By this I certainly do not advocate using our energies to proselytize to get converts. We should be humble and realistic enough to see that convincing

others simply to use the label of "Buddhist" is meaningless and ignoble. We should on the other hand strive to share our wisdom out of compassion simply because it will be good for the whole world. At all times we must strive to practice Upeksha, equanimity, and help others achieve peace of mind with no personal gain as our motive.

Peace is obtainable. The way to peace is not only through prayers and rituals. Peace must result from man's mental development, harmony with his fellow beings (human and non human) and with his environment. Peace cannot exist without the practice of kindness and tolerance. To be tolerant we must have perfect Understanding and an unbiased mind. The Buddha says 'No enemy can harm one so much as one's own thoughts of craving hate and jealousy'. So if we want World Peace; we must strive to change the behaviour of every individual who inhabits this planet.

Buddhism is a teaching which advocates perfect understanding because it preaches a life of self-restraint and self-reliance. Buddhism teaches a life based not on rules but on principles. It is a teaching which will find ready acceptance among those who increasingly are rejecting dogmatic beliefs based on mere faith and ignorance.

The world cannot have peace until man renounces selfish desires, gives up racial arrogance and eradicates any craze for wealth and power. Wealth cannot secure lasting happiness. Only spiritual development can bring about a real and enduring sense of well-being.

People today are restless, weary, filled with jealousy, They are intoxicated with selfish desire to gain more fame, wealth and power. They crave for gratification of the senses. They are passing their days in fear, suspicion and insecurity. If we want to eradicate these dark states of mind we must bring to them the light of the Buddha's teaching. These are the only teachings will help man understand his present situation and show him the path to perfect happiness.

So as Buddhists, our task at this conference is to look for to means convince the world that peace can be attained not by conquering others but by conquering selfishness. Our task is not to convert others to Buddhism but to increase the number of human beings who shrink from war and cruelty. Our task is to help human beings be free from mental anguish. I wish you all the best in your deliberations.

May all beings be well and happy.

(The keynote address delivered on the Third General Conference of the World Buddhist Supreme Tathagata Followers, July 14, 1997, Colombo.)

-0-

शान्तिया शहीद

-भिक्षु सुदशन महास्थविर

जापानी जनतायात बिचाः चककाः स्वयेगु व
क्वसीक दुवालेगुली जापानया संस्कृति हे कुलाचवनी ।
इमित सुम्क अर्थे अर्थे चवनेगु, भुग्लुं भाग्लुं चवनेगु, खिड
लात, चवय् लात थेंज्याःगु ज्याखेंय ततःमतः वयनेगु
जापानी बौद्ध सभ्यतां हे स्यनामतः । थ्वहे धरातलय्
निचिरेन बौद्ध निकायय् निचिदात्सु फुजि गुरुजीया
व्यक्तिव जाहां थित । विश्वय् उखें थुखें विश्वशान्ति
स्तूप दयेकेगु, अले थुकि युद्ध, हिंसा, क्रूरता व अस-
हिंष्णुतायात मनूया मनं चीकाछवयेत वातावरण दयेकावं
वयाचवन । चय्गःति थोथी वास्तुकला व कलां जाःगु
भग्य सव्यगु विश्वशान्ति स्तूप दयेके सिधयेकल । बया
लिक्क वाउंसे वाउंसे चवंगु तिसा पित, न्ह्याइपुसे चवंगु
पुखू दयेकल । नस्वाःगु बाबांलाःगु स्वांवा पित । अले
थ्वहे सच्चि व च्यागः विश्वशान्ति स्तूप दयेकेगु स्वसाः
ज्वनाः जापानी ल्याय्हा युनाताका नावातामे नं निचि-
रेन निकायया निष्पोन म्योहोजिइ वुतित ।

भाजू तोकैओ व मय्जू यासुया स्वहा काय्पि
ताकेनी, मासुप्रो, गिरो अले न्ह्याय् तोतिइयां लिपा
न्याह्यहा मचा वीधीहा काय् जुयाः युनाताका नावातामे
७ अगस्त १९५२ कुन्हू जन्म जूगु खः । शिगू तर्गितक
व्वनातःहा नावातामे सिंकेःमिया मचा सिंकेःमि खः
तर ह्यापा ह्यापा सिंकेःमि ज्या यायां ध्यवा भतीचा
खायेवं नावातामे जापानय् उखें थुखें चाःहिलीहा जुया-
वन । अले विदेशय् नं चाःह्यु वने सयेकाहल । लोके-
श्वरया भक्त जुयाः गृहस्थकथं नेपालय् नं छक्कः वल ।
अनं लिपा भारतय् प्राचार्य विनोबा सावेया अनुयायी

जुयाः वनीय् निर्दे चवन । 'सर्वोदय' लिसेया स्वापुति
सालाः हे निचिदात्सु फुजि गुरुजीया निष्पोन म्योहोजि
नाप प्यपुंवल । १९८३ इस्वी जापानया सिग्मा विहारय्
बौद्ध भिक्षु जुल । पुनांगु धार्मिक भाषां धापेगु खःसा
सद्धर्मया शाक्यपुत्र श्रावक भिक्षु युनाताका नावातामे
जुल ।

भिक्षु जुइधुंकाः विश्वशान्ति स्तूपया किचलय्
थःगु थ्रडास्वां छाछां राजगृहय् स्वदं, दार्जीलिंगय्
दक्षि, बम्बइलय् दक्षिणि चवनाविज्यात । अन अनया
विश्वशान्तिस्तूप निर्माण व सेवाय् संलग्न जुजुं हे
युनाताका नावातामेया मन नेपालय् वन । नेपालय्
विश्वशान्ति स्तूप दयेकेगु इवलय् ह्यापा ह्यापा मार बयाः
दुःख ब्यूगु खें वसपोलं स्यू । उकि लुम्बिनी विकास
कोषलिसे सम्झौता यानाः हे विश्वशान्ति स्तूप दयेकेगुली
न्ह्याज्यात ।

९ अगस्त १९९३ कुन्हू लुम्बिनी विकास कोष
व निष्पोन म्योहोजि 'फुजि गुरुजी' टोक्योया दथुइ
'विश्वशान्ति स्तूप संघ' (Peace Pagoda Pro-
ject Agreement) जुल । थ्व सन्धि जुवलय्
लुम्बिनी विकास योजनाया मेमेगु प्रोजेक्टलिसे सन्धि
जुवलय् थें गनं होटेलय् गुगुं बियापार्टी, रात्रीभोज
वा विशेष समारोह यानाः मजू । भिक्षु युनाताका
नावातामे धयाविज्यात, बुरा बुरोपिसं थःगु निखाछे
छखाछे' मियाः अथवा अवकाश प्राप्तपिसं थःगु भत्ताया
ध्यवाया अंश दान बिपाः स्वाहालि वःगु ध्यवा तुच्चा
यायेत मडु ।' अलेया सदस्य सच्चि प्रो. आशाराम

शाक्यं द्विलाः द्विलाः धयाबिज्यात, अथेसा लुम्बिनी विकास कोषं हे च्या छगू कप त्वंके ।' अबलय् धास्थे कोषया उपाध्यक्ष प्रो. सूर्यबहादुर शाक्य, सदस्यसचिव प्रो. आशाराम शाक्य, निष्पोन म्योहोजिया प्रतिनिधि कथं भिक्षु युनाताका नावातामे अले साक्षी कथं जितः व वसपोलयात थःगु कारय् तथाहयाः ग्वाहालि याना- बिज्याःह्य काजीबहादुर शाक्य न्याह्य हे जक दु । निष्पोन म्योहोजिया अध्यक्ष वा मुखपत्र व्यक्तिया ह्याःति तयेकाह्येगु यानाः सम्झौता जुल । थुकथं असाधारण- कथं सरलरूपं २२० × २२० मीटर क्षेत्रय् १५६ फीट तजाःगु विश्वशान्तिस्तूप दयेकेगु सम्झौता जुल । थुगु स्तूप १५६ फीट तजाः जुइगुलि लुम्बिनी विकास योजनाया विहारक्षेत्रय् लिक्क न्हू लुम्बिनी गां सांस्कृतिक क्षेत्र (New Lumbini Village Cultural Zone) य् झिगू लाख यू. एस. डलर अनुमानित खर्चया बजेटं ज्या न्ह्यात ।

'विश्वशान्ति स्तूप' या निर्मित शिलान्यास जुल । तुंगा थें म्हुयाः प्वांय् प्वांय् ततःपुगु नैयागु बीमं कलम थनाः जग तथाचवंगु खना मतिइ वन ध्यवा ला ल्याः- चाः हे मदयेक ह्वले मानि खनी । भिक्षु युनाताका नावातामे द्विलाः द्विलाः धयाबिज्यात 'सुदर्शन भन्ते, तांन्वः खला । तर छु याये छःपिन्त ख्वाउंगु छगू ग्लास लः हे जि त्वंके मफु । बिजुली खम्बा व तार हं खंला जिथाय् बिजुली हे मथ्यनि । उकि रेफ्रिजरेटर हे नं महयानि ।' जि न्यना, 'छाय् छु खेंय् बिजुली मवया- च्वन ।' वसपोलं द्विलाः हे धयाबिज्यात- 'थाकु भन्ते, ज्या याये थाकु ।'

वयां लिपा जि खना बुद्ध विहार दयेकाच्वन । विश्वशान्ति स्तूपया जग आयाः जमीन जगं थहां वये धुंकल । अर्प्यां वनाचवंगु दानाः दानाः बतान् जूमजू स्वयाः

स्वयाः ज्याय् प्यपुनाच्वनाबिज्यात । वसपोलं धया- बिज्यात, 'तिं न्याये मफयाच्वन ।'

इलय् ब्यलय् लुम्बिनीया निर्माण स्वःवनेगु जिगु बानि । लिपा वनाबलय् खन, विहार पूवनाच्वन । विश्वशान्ति स्तूप छतं थहां वनेत धलान सिधल । वयां लिपा वनाबलय् खन- विहारया ल्यूने भुतूक्वथा, जाजि नयेगु ववथा, दक्षिण पश्चिम कुनय् शौचालय य स्वः- ल्हइगु ववथा, दक्षिणापाखें पाहाँपि च्वनेगु ववथा अले विश्वशान्ति स्तूपया ह्यापांगु फर्मा, जि धया, 'थौं जि नापं श्रीकीर्ति विहारया दकःमि व विहार सेवा याना- च्वपि स्वह्य मस्त नं दु । श्रीलङ्कायागु गृह्य जा नः वने मानि ।' वसपोलं धयाबिज्यात, 'मखु मखु, थौं गुरुजीया जन्मति । थौं ज्या याइपि तिंकेःमि, नंकेःमि व ज्यामित फुकसितं जा थुइकातयागु दु । अन हे नके छ्व । छःपिनि थन भोजन यानाबिज्याहुं । जिलिसे चाःहिलाच्वपि प्यम्हं देमा छपाः छपाः ज्वनाः विश्व- शान्ति स्तूप लिक्क भोजन याःवन । जि व भोजन यायेत न्यना, 'छःपिनि भोजन ग्वले ।' जि लिपा नये ।' अबले हे छह्य मनु वयाः न्यन, 'छःपिन्त भोजन ह्ये ला ।' वसपोलं कयाबिज्यात, 'म्वाः म्वाः । जि व बुद्धयान- छायातःगु भोजन हे नये ।' मतिइ वन, 'युनाताका नावातामेयात ख्वाउं धयागु मडु । मसाः धयागु मडु । थःत विशेष खाना धयागु मडु । पाहाँया न्ह्याःने थथे धायेबलय् हिस्याइ धयागु नं मडु । सरल, स्पष्ट, सा- त्विक, सन्तोषी, कर्मशील जापानी भिक्षु ।

वयां लिपा वना । वसपोल मडु । विश्वशान्ति स्तूपया ह्यापांगु तःफि धजान जुइधुंकल । अन ववथा लिक्क हे भेगु ववथा दयेकाचवंगु । भतीचा सिमधःनि । उफ् जि निला स्वला ति लिपा हे 'स्वयेमाल, थ्वहे सिधयाचवंगु ववथा न्ह्याःनेया ह्यलय् वसपोलं दकसिब्य

निपा छानाबिज्या गु खाता । श्व खाताया भतीचा
दक्षिणपाखे भूतु ववथाया पिनेच्वंगु लयलय वसपोलया
हत्या जूगु थाय् । हि वाः वःथाय् च्वंगु घाय्इव पुइकाः
चाट्टं यानातल । ला ववैय् गोर्लि कथाः छ्वम्हुयावःगु
थाय् सिलातये धुकल । वसपोलया अनित्य शरीर नं
सियागु बाकसय् स्वथनाः बुद्धया न्ह्याःने ववय् तयातये
धुकल । जिगु नुगः पम्हुइथें जुल । बाकुछिनाः सह-
याना । अन हे पुर्लि चुयाः भिक्षु ज्ञानपूर्णक प्रमुख
सकले जानाः बुद्धगुण स्मरण यानाः धर्म व संघया गुण
स्मरण याना : पुष्यानमोदन याना ।

विहारं पिहां वया । धरतीं थहां वयाः सर्गःपाखे
तजाः जुयाः वयाच्वंगु विश्वशान्ति स्तूप छन । वसपोल
युनाताका नावातामे घयाबिज्याःगु लमन, 'सुदर्शन भन्ते
श्व स्तूप व अशोक स्तम्भ चुलि चू लाः ।' अशोकया
शिलास्तम्भय् अभिलेख दु ।

हिदभगवजातेति लुंमिनिगामे

उवलिकेकटे

थन भगवं जन्मजुर्गलि

लुम्बिनीगामय्

हिंसा मयायेगु यायेमाः

सुं प्राणिया हिंसा मज्जु अहिंसा क्षेत्र अभय-
वरपुत्र क्षेत्र जुइमाः लुम्बिनी ।

तर हिंसा, भिक्षुया हत्या जुल ।

२०१२ वि सं. फागुण ७ गते थें जाःगु राष्ट्रिय
पर्व दिनय् स्वर्गीय श्री ५ महेश्वर वीर विक्रम शाहदेव
लुम्बिनी घोषणा यानाबिज्यात 'वंशाखपुलि छगू पवित्र
दिन जुयाः हानं थुगु पवित्र दिनया दिनय् नेपाल राज्य-
भर हिंसा कार्य पनेगु जिगु इच्छानुसार थन थ्यंगु
घटनाय् थुगु घोषणा याना ।'

तर थों-

१. थुकथंया अहिंसा व शान्तिया स्मारक स्थल
बुद्धया जन्मभूमि लुम्बिनीइ, २. लुम्बिनीया अन्तर्राष्ट्रिय
विकास योजना क्षेत्रय्, ३. लुम्बिनी विकास कोष व
निष्पोन म्योहोजिया सम्झौता कथं विश्वशान्ति स्तूप
निर्माण जुया च्वंथाय्, ४. विश्वशान्ति स्तूपया निर्माण
ज्याय् प्यर्देनिसें मुख्यह्य ज्या यानाच्वंह्य, ५. जापान
थेंजाःगु युद्ध व परमाणु युद्ध मध्येकाच्वंगु देशयाह्य,
६ बौद्ध भिक्षु, ७. शान्त सरल स्वभावह्य, सकललिसे
स्नेह, प्रेम याइह्य सर्वोदय संस्कारय् ब्वलंह्य युनाताका
नावातामेया १९ आषाढ २०५४ कुन्हु बहनी १०:४५
ताः इलय् हत्या जुल । वसपोल युनाताका नावातामे
भन्ते 'लुम्बिनी शान्तिया शहीद' जुल ।

शान्तिभूमिइ नावातामेया हि

- अमृतमान शाक्य

इतुंवाहाः, यें

थुइके मफु थ्व मनं

बुद्धया भूमिइ

नावातामेया हि फुति

शान्तिद्वीपय् तुम्बीगु ।

समुद्रपारि लुम्बिनिइ स्वाःगु

सकसिनं खं लुम्बिनी भःभः घाइगु

घःपालाःया लालां मफू ।

नावातामेया हि नं त्वनां त्वःतल

चैत्य मथाः, अस्थि मथाः

बुद्धया मूर्ति त्वत्वपुयाः

बुद्धया गुणगान ज्वी थन ।

शान्तिभूमि नेपाल याये मफु

बौद्धत यक्व दइ थन ।

बौद्धधर्मया ख्वाःपालं पुइपिं ताकसिं पण्डितत

— बुद्धाचार्य शाक्य

बौद्धधर्मयात थःथःगु स्वार्थकथं छचलेगु स्वइपिं गुलिनं मनूत दु इमित बौद्धधर्मया ख्वाःपालं पुइपिं ताक-सि पण्डित धकाः धायेमाःगु जुयाचवन । भगवाय् बुद्धयागु महापरिनिर्वाणं लिपा पिहां वःगु थो थो कचा थःथःगु निमित्त ज्याठिगुकथं जक बुद्धधर्म छचलेगु निमित्त जक जुल । हाकनं श्वया लिपा तन्त्रमन्त्र व साधनयात लिधंसा कथाः बुद्धधर्मयात त्वाभः दयेकेगु याःपिसं बुद्धया नामं बुद्धयात हे पजनी यायेगु तक्कं यात । श्व बुद्धधर्मया प्रकृति विपरीतगु ज्या जुल ।

बुद्धिपिं सुयागु नं निहित स्वार्थया निमित्त मखु न कि असत्य व अर्धविश्वासया जाल प्पनेगु निमित्त हे खः । मस्यु मसःपिं व बुद्धि मगाःपित सिइके सयेके यानाः ज्ञान बियाः बुद्धिमानी यायेगु हे बुद्धधर्मया प्रारम्भिक ज्या खः । तर श्वहे इवलय् लस्यु मसःपिं व बुद्धि मगाःपि वर्गयात क्वाना नयेगु अनेक जक्ति यानाजुइपित्त बुद्धधर्मया ख्वाःपालं पुइपिं ताकसिं पण्डितत धकाः धायेमाःगु जुयाचवन । बुद्धधर्म असत्ययात गनं नं व गुगुं प्रकारयागु नं थाय् बियातःगु मबु तर निहित स्वार्थयात हे कय्च्यानाः बुद्धधर्मयात न्हाःने ब्वयाः मस्यु मसःपिं व अज्ञानीपित्त क्वाना नयेगु अनेतनेगु बुद्धि बिइपिं बुद्धधर्मयागु विकासया निमित्त पंगलः जुयावयाचवंगु दु । गुलिं गुरु गुलि पण्डित व गुलि विद्वान्या रूप कथाः बुद्धधर्मयागु दर्शनया विपरीत याःगु अनेक खं दयेकेगु व कनेगु यानाः थःगु स्वार्थसिद्ध यानावयाचवंपि थो ह्यिगः यक्व दु । उलि जक मखु कि लः वंगु थासय् न्या वनी धइगु आदर्श कथाः गन गुज्वःगु प्रकारया मनूत

दु अन त्वःगु हे त्वःगुकथं खं ल्लानाः मनूतयत मूखं यानाः लाभ कयाचवनीपि तक नं दु गुकि यानाः बुद्धधर्मयात हिन्दूधर्मया कचा धायेकेगु ज्यायात तिवः बियावयाचवंगु दु ।

नेपालय् थेरवाद, महायान, चैलाभयान व वज्रयानयागु परम्परा चलय्जुयाचवंगु दु । गौतम बुद्धया न्हावः थेरवादीपिसं काषायवस्त्र पुनीगु जुल धाःसा महायानीपित्त गृहस्थ बौद्धमार्गी धाइगु जुल । अथे हे कर्मकाण्डया सम्बन्धी ज्या धाइपित्त आचार्य धकाः धाइगु जुल । थुकिया दसिया निमित्त स्वयेगु खःसा भारतं वःइह गौड जुजु प्रचण्डदेव क्षेत्री जुल, जुजुया ज्या त्वःताः स्वयम्भूया सेवाय् च्वनाः बुद्धधर्म ग्रहण याःगुलि व गृहस्थ बौद्ध जुल, श्वयालिपा संजुथीया शिष्य गुणाकरयापाखें प्रव्रजित जुयाः भिक्षु जुल धाःसा उम्ह गुणाकरपाखें हे अमिबेक कथाः आचार्य जुल । श्वया पूर्वंगु खं स्वयेगु खःसा प्रचण्डदेव भिक्षु जूवलय् शान्तिशील अले आचार्य जूवलय् शान्तिकराचार्य अथवा शान्तशील आचार्य जुल । थुगु प्रमाणं गौतम बुद्धया न्हावः नेपालय् जुजुपित्त क्षेत्री, महायानीपित्त गृहस्थ बौद्ध, काषायवस्त्र पुनीपित्त भिक्षु व कर्मकाण्ड धाइपित्त आचार्य धकाः धाइगु खं बांलाक थुइका कायेकु । नेपालय् नागार्जुन माध्यमिक व वसुबंधुपाखें वज्रयानया प्रचार यासैलि आचार्यिं वज्राचार्य धकाः छने दयेकः वःगु नं बांलाक सीदुगु जुल अर्थात् बौद्ध आचार्यपित्त थःत वज्राचार्य धायेकेगु व वज्राचार्य धायेगु ज्या वसुबंधुया नेपाल अमणलिपानिसं यात धंगु खं उलाः कयनाचवन ।

साधकपिनिगु परम्पराकथंयागु कर्म चल्यु यायेगु निति आचार्ययात गुरु अथवा गुरुजु धकाः संकल्प याइगु चलन ह्लापानिसें दु । थ्वहे कथं नेपालयु बौद्ध आचार्य पद्म्य च्वनाः ज्या याइपिं नं ह्लापानिसें दु धंगु खें वयनावयाच्वंगु दु तर आचार्य उहसित जक धाइ गृह्यसिनं बौद्धधर्मयागु नीतिकथं यायेमाःगु ज्यायु पारंगत जुइ व साधकपिनिगु कल्याण जुइमा धंगु चित्त तयाः कार्य व बाक्यांश पूर्वकेगु याइ । थ्वहे उद्देश्य कयाः महामज्जुधीया शिष्य गुणाकरं गौडया जुजु प्रचण्डदेवयात महायान जीवनं भिक्षुयात धाःसा थ्वया लिपा आचार्य यात । थौं ह्यिगःया वज्राचार्यपिं नं बौद्ध भिक्षु जुयाः अर्थात् बन्ध्याभिषेक पूर्वकाः जक आचार्य लुयेगु ज्या यानावयाच्वन । थ्वहे इवल्यु बन्ध्याभिषेकं लिपा पूजा-पाठया ज्या मसःपित नं थःथःगु परम्परा धकाः आचार्य लुइकेगु ज्या यानावयाच्वन ।

भगवान् गौतम बुद्धं गृहत्याग यानाः जंगलयु बिज्याःगु इलयु थःत थम्हं प्रब्रजित यानाः धीति छपुजक हिनाः बुद्धत्व प्राप्त यायेगु कुतः यानाबिज्यात । बुद्धत्व प्राप्त याये धुंकाः जक ह्यासुगु चीवर पुनेगु व पिण्डपात्र च्वनेगु यानाबिज्यात । उगु पिण्डपात्र नं छह्य मिसा मुजातां क्षीर तयाः छाःगु जुल । नेपालवासी बौद्धमार्गी-पिसं पिण्डपात्रयात गुलुपाः धकाः धायेगु यात । हाकनं काषायवस्त्रयागु खें दुवालास्वल धाःसा गौतम बुद्धया गृह्यःतकया भिक्षुपिसं पुनेगु चलन दु । थुगु खेंया इति गौतम बुद्धया जन्म जुइधुंकाः लिपा बुद्ध जुइगु खें ग्यपि उगु इलयुया बौद्ध भावनाया मनूत बुद्धयागु उपासनाकथं भिक्षु जुयाः काषायवस्त्र पुनीगु धंगु खें बियावयाच्वंगु दु । थ्वहे खेंयात लिधंसा कयाः नेपालया गृहस्थ बौद्धमार्गी (महायानी) पिसं बन्ध्याभिषेकया इलयु काषायवस्त्र छचलेगु यानावयाच्वन । थ्वयानापं

गनंगनं बन्ध्याभिषेक उच्चः छि चीवर हे पुंकेगु व पुनेगुतक नं यानावयाच्वंगु दु । नेपालया गृहस्थ बौद्धमार्गीपिनिगु सनातनकथं कायमस्तयत बन्ध्याभिषेक याइगु इलयु काषायवस्त्र वा चीवर पुनेगु चलन स्वलधाःसा बाहा-लयु काषायवस्त्र व बहिलिइ चीवर पुनेगु यात धंगु नं खेदे तर पुनेगु वस्त्रया खेंयु छुं भेद व विवाद महु, समानकथ हनावयाच्वंगु दु ।

छल, कपट, बेइमानी, विश्वासघाती व अन्ध-विश्वासया भावना महुगु धर्म मालेगु खःसा बुद्धधर्म हे जक छगू दु । थ्वहे कारणं बुद्धधर्मयु ताकसि पण्डित-तयगु छुं अस्तित्व महु । बुद्धधर्मयात गृह्यसिनं शुद्ध भावं ग्रहण याइ वयात लोभ व पापयागु छुं तृष्णातक नं दइ-मखु । बुद्धमार्गीपिसं गुलि नं कमायु याइ व फुकक थःगुहे हि व चःति जक जुइ । कपिन्त नुगलयु स्याकाः सुयागु कायेगु वा नयेगु चलन बुद्धमार्गीपिके गबलें बइमखु । थ्वहे उद्देश्य बुद्धधर्मयागु मूल जूगु कारणं बुद्धधर्म हे शान्ति, अहिंसा, मंत्री व एकताया निति छः धकाः सचेतवर्गं, ज्ञानीवर्गं व बुद्धिवादीपिसं मानयु यानावया-च्वन ।

बुद्धमार्गीत फुमा भिक्षु जुयाः संसारया जंजाल चिइकाच्वनेगु याइ, मफुसा छुं दं, ला, वा व ह्यिया निति भिक्षु जुयाः अथवा बन्ध्याभिषेक कयाः बुद्धया शरणयु च्वनाः बुद्धमार्गी जुइ । उकिसनं मफुत धाःसा बुद्ध, धर्म व संघया शरणयु च्वनाः बुद्धधर्मया आदर्शयु च्वनाः बुद्धमार्गी जुइगु याइ । थ्वहे त्याखं बुद्ध, धर्म संघयागु अथवा बुद्धधर्मया आदर्शयु च्वनाः जीवन हनी-पिनिगु भूत, भविष्य व वर्तमान त्रिकालयागु इलयु नं सुमंगल जुइमा धकाः पूजा भावनाया ज्या याइपिं जक बौद्ध आचार्य जुइ । बुद्धधर्मयु थुगु सनातन ह्लापानिसें दुगु जुल ।

युजोग् भीथी दत्तियात वालास्वयेगु इलय् बौद्ध-
धर्मया ह्वाःपालं पुयाः तार्कसि पण्डित जुयाच्चंविं सु सु
दु धंग् खं बांलाक सिइकाः, थुइकाः व खंकाः काये
फइगु जुल । अथेहे बौद्धधर्मया ठेकेदार जुयाः थःत
थह्यं विद्वान् धकाः धायेकेगु व जि मदयेकं सुया छु
चलय्जू धंग् घमण्ड यायेगु स्वयाजूपि मनूतय्गु चरित्त
नं अथेहे खने दयावइगु जुल । गुह्यसिनं बुद्ध, बुद्धधर्म
व संघयात न्ह्यस्वयाः थःगु निहित स्वार्थ सिद्ध याइ उह्य
बुद्धमार्गी धकाः गबले धायेमज्यू बरु ठगमधय्यपि छह्य
वा छथ्यः धकाः जक धायेगु पाय्छि जुइ । गुह्यसिनं
धर्मया नामय् धर्मं स्यंकी उह्य हे अधर्मी जुइ ।

प्राग्इतिहास अर्थात् तन्हंकर बुद्धया इलंनिसे
अस्तित्वय् वयाच्चंगु बुद्धधर्म मानवमात्रयागु हित व
सुखया निमित्त फलदायी जूगु खः अथेहे अहंकार नियति-
बादया विरुद्धय् बुद्धधर्म न्ह्यानाच्चंगु दु । थुजोग् खंयात
मुनानं सुचुके फइमखु । उकिं थ्व धायेफु कि बुद्धधर्मं
सत्यं व यथार्थवादयात पाचिनाः वयाच्चंगु दु । गुह्यसिनं
बुद्धधर्मयात सत्यं व यथार्थवादयात तोताः थःथःगु
नियतिवादयात प्रश्रय विइ उह्यसिनं बुद्धधर्मयागु ह्वाः-
पालं पुयाः व तार्कसि पण्डितया रूपकयाः बुद्धधर्मयात
हे ववफायेगु स्वइ धकाः मानय् यायेमाःगु दु ।

बुद्धयागु खंभवः गनतक सत्यं दु अनतक जरा,
व्याधि, वृद्ध व मरणयात तंकेगु सत्यं व यथार्थता दु ।
थ्वहे कथं बुद्धधर्मयात सकसिनं वैज्ञानिककथं मानय्
यायेमाःगु धकाः धयावयाच्चवन । मेगु कथं धायेगु खःसा
बुद्धयागु मूल आदर्श बुद्धिवाद व ज्ञानवाद खः । मनूत
गुलितक बुद्धिमानी व ज्ञानी जुयाः सत्यं व यथार्थतायात
स्वीकार याइ अर्थात् फय्गं व अंधविश्वासयात बांछ्वेगु
याइ उलिहे निर्वाण पदया लंपु कायेफइ । थ्वहे खंयात
भगवान् गौतम बुद्धं कलियुगय् जन्म जुयाः दक्खं खं

कनेगु व स्यनेगु यानाविज्यात । थुगु खं बुद्धधर्मं सत्यं
व यथार्थताया नापं इमान्दारीताया निमित्त विकसित जुजुं
वयाच्चंगु धकाः मानय् यायेमाःगु जुल ।

बुद्धपि गथे झूठ मखु अथेहे बुद्धधर्मं नं झूठ मखु ।
श्वयानापं बुद्धधर्मयात विकसित यानायंकेगु निमित्त
दयेकीगु संघं नं झूठ मखु । बुद्ध, धर्मं व संघयात झूठ
यायेगु कुतः उमिसं जक हे यात गुह्यसिनं बुद्धधर्मयात
मखुगु कथं कनेगु स्वल हानं बुद्धयात विष्णुया अवतार
धकाः धाल । अथे हे बुद्ध, धर्मं व संघया नामं निहित-
वादी जुयाः वयनाच्चवन । बुद्धधर्मया ह्वाःपालं पुयाः
तार्कसि पण्डित जुयाच्चंविं छेहे हिन्दू संस्कारयात व
मेगुपाखे बुद्धयागु नामं झूठ व्यवहार यानाः कमाय्-
यायेगु यानाच्चवन । उमिगु हाहालय् वंविं गुलि नं बुद्ध-
मार्गीपि दु इपिं दक्खं बुद्धधर्मं व हिन्दूधर्मया दथुइ
कानावयाच्चंगु दु । अथे कानावयाच्चंविं गबलय्
निर्वाणया पदय् वने फइगु खः ?

बुद्धधर्मया विज्ञान चित्त, वाक्य व काय शुद्ध
जुइमाःगु खः । बुद्धधर्मया थ्वहे आदर्शयात स्वलकाः
लोक उद्धारया निमित्त थःत फयायेमाःगु खः । कपिन्त
ह्यायेकाः, ववानाः, ह्यानाः लाकाः वा स्यानाः थःगु
निहित स्वार्थयात जक थाय् बिइपि जन्मं बुद्धमार्गी
धाःसां नं कर्म इपिं अबोधमार्गी धकाः धायेमाः ।
उजोपिं मनूतसें बुद्ध, धर्मं व संघयागु नां कायंगु व
बुद्धधर्मया संस्कारयात नालाः जि नं बुद्धमार्गी खः
धकाः धायेगु पाय्छि मजू । थुमित्त बुद्धधर्मया ह्वाः-
पालं पुयाजुइपिं पण्डित धकाः जक धायेबहः जू । बुद्ध-
यात विष्णुया अवतार धाइपि जा ह्यापानं थो नं व
लिपानं बुद्धधर्मं विरोधीपि हे खः । बुद्धधर्मया नामं
झूठ खं ह्यानाजुइपिं तार्कसि पण्डितत बुद्धधर्मया निमित्त
शन यानपुसेच्चंविं जुल ।

(द्वै २५, ल्या: ३ पाखें कथहं)

विधुर महाजातक

(अनेक प्रकारं सासना याना: स्यायेत संगु)

— भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर

पुण्णकं थम्हं विधुर महामन्त्रीयात मेगु पिनेयागु उपायं स्याना छ्वये फेमखुत धका: विचा:धाये तिधयेका: बोधिसत्त्वयात पर्वतया च्वकाय् तथा: थ: पर्वतया च्वय् वना: माणिक्य रत्न म्वलय् तुयूगु सुका तये थें पर्वतया गर्भंय् दुने द्वाहां वना: विशद्वं हाला: पर्वतया गर्भं प्याहां वया: आकासय् बोधिसत्त्वयागु तुति ज्वना: वांछवयाबिल । बोधिसत्त्वं आकासं कपाय् ग्वारा कुतुं-व:गु थें न्यागु योजन तापाक वना: कुतुवन । पुण्णकं कालागिरि पर्वतया च्वकाय् हे च्वना: ह्ला: याताप्यातां वयेका: छंच व्वय् लानाचवंह्य बोधिसत्त्वयात तुति ज्वना: आकासय् रह्णना: छयपाखे स्वया: थ्ह्य मन्त्री सितला धका: स्व:बलय् मसीनिगु सोका: हाकनं वां-छ्वयाड्यसां नं मसीगु भाव हे जक खना: “ आ: छक: थ्वंत हवीगु योजन तापाक वांछवयाबियां नं मसित धा:सा, थ्व विधुरयात तुति ज्वना: साला: पर्वतया च्वकाय् बस्वाना: स्याना: छ्वये धका: ह्लापा थें हे वैगु तुति ज्वना: छयं व्वच्छुकातल ।

उगु सनयस बोधिसत्त्वं थ्वं जित: ज्जिनिगु स्वीगु अनंलि हवीगु योजन थयंक स्वक्व:तक वांछवयाबिल । आ: नं जित: हानं वांछवयाबिल । जिगु तुति ज्वना: छ्वावाना: स्याना छ्वंन । जित: स्याना मछ्व:नि बलय्

हे जित: थुकथं तुति च्वय् लाका: छयं व्वच्छुकात:बलय् हे छु कारणं थथे याना: स्यानाछ्वयेत्येनागु धका: न्ये-माल धंगु मतिइ लुयावया: अले व खना: भयभीत मजुसे, “ओ माणवक ! छ सत्पुरुष थें च्वंसा नं सत्पुरुषला मखु खनी । छं थ:गु काय वाक्चित्त संयम या:थें च्वंसां नं छं अथे मया: खनी । छं छुं फाइदा मस्वीगु भयानकगु अपराध यानाच्वन । छंके कुशलकर्म धंगु भ्या:भवा हे मडु खनी । छं जित: छु कारणं थथे पर्वतया च्वकाय् छ्वावाना: स्यानाछ्वयेत्येनागु ? जि सित धायेव छंत छु फाइदा ज्वीगु ख: ? छ जि स्वयेबलय् मनु मखु देव राक्षस थें च्वं । छं जित: यथार्थगु खें कनाड्यु ।” धका: न्यन ।

उगु समयस पुण्णकं “ओ विधुर मन्त्रीजु ! जिगु नां पुण्णक धका: प्रसिद्ध जुयाच्वन । जि कुवेर महाराज-या सेनापति छ: । जि पृथ्वीया त:लय् च्वंगु नागलोक-यात राज्य यानाचवंह्य बरुण नागराजया अत्यन्त रूपवान्छ महारानी विमलादेवीया पाखेंयाह्य स्थायमचा इरन्धती-यात जि प्रेम यानाच्वना । व इरन्धती धंह्य नाग-राज कन्या त:धिक: नं मजू चीधिक: नं मजू रूप व ब्रंस नं अत्यन्त बालाना: ल्यासेचागु ब्रंसय् थयताच्वन । भिगु बाला:गु लक्षण इत्यादि ज्याक्क छथासं हे मुना-

खं थें अत्यन्त शोभायमान जुयाचवन । व नागराज कन्या
जितः कायेया लागी जि छंत स्यायेत्यनागु खः ।”
धकाः जवाफ व्यूगु बोधिसत्त्वं तायाः “श्व राक्षसं
नागराज कन्यायात यल धकाः छु कारणं यानः जिनः
स्यानाछ्वये त्यंगु खः ? जितः स्यानाः राक्षसयात छु
लाभ ज्वीगु खः ?” धकाः न्यनास्वयेमाल धकाः मतिइ
त्वीकाः, “भो पुण्णक राक्षस सेनापतिजु ! छं दुष्टतयगु
विचार पिकाये भते श्व संसारस मनूतसे सासना याये
मज्जुपित सासना याःगुलि यानाः विनाश जुयावंपि थक्व
दयाचवंगु जुयाचवन । छंत अत्यन्त प्रिय जुयाचवंह्य अति-
कनं बांलाःह्य इरग्धतीयात यथाः वंगु प्रबलगु तृष्णां
यानाः जितः स्यानाछ्वयां छंत छु लाभ ज्वी ? श्व
व्याक्कं खें स्पष्ट ज्वीक जितः कनाह्यु । जि न्यने
यास्ति वैचवन ।” धकाः धाल ।

महामन्त्री न्यंगु खें न्यनाः पुण्णकं— “भो विधुर
महामन्त्रीजु ! छःपिसं न्यंगुलि बाध्य जुयाः व खें कने हे
मालाबल । नागलोकयात राज्य यानाचवंह्य अत्यन्त
आनुभाव सत्पन्नहा बरुण नागराजया म्हाय्मचा जितः
अत्यन्त हे प्रिय जुयाचवन । श्व थथे जुयाचवंगु जिपि
ह्यापायागु जन्मय् नाप्यं च्वनावयेनंगुलिला मस्यु
चिकनय् थ्यगु कपाय् थें वंगु उपरय् जिगु दुने ह्वयय्
थ्यं प्रेम घुसय् जुयाः वने धुंकूगुलि यानाः योग्यगु भेट
वस्तु जोना वनाः थःथिति यानाकायेत जि थःहे वनाः
म्हाय्मचा फौवनाबलय्, नागतय् जुजुं— ‘भो कुवेर

जुजुया काय्चा सेनापतिजु ! छंत अत्यन्त सुकुमारी
चन्दन आदि सुगंधं लेपन यानातःह्य जिह्य म्हाय्मचा
इरग्धती छनाप विवाह यानावीगु अवश्य जुल । छं
सम्पूर्णं यानावयेमाःगु ज्या छगू छु धाःसा मनुष्यलोकय्
अत्यन्त प्रसिद्धहा महामन्त्रीयागु नुगःचु जिह्य महारानी
विजलादेवीयात मालाचवन । वसपोल महामन्त्रीजुयागु
नुगःचु धर्मानुकूल रूपं छं कयाहये फःसा जिमि म्हाय्-
मचा इरग्धतीयात छनाप विवाह यानावीगु जुल । उलि
खें त्वःताः सेगु न्हाय्गु हे आरालं वस्तुत भेटया रूपय्
हयाव्युसां तत्रि जितः आवश्यक मदु,” धकाः नागराजं
धइहःगुलि छंगु नुगःचु कायेगु इच्छायानाः छन्त स्याना
छ्वयेत्यनागु खः । छं कारण मदयेक हे छन्त श्व थथे
सासना यानाचवनागु मखु । जितः फाइदा ज्वीगु कारणं
जि कनेत्यना, बांलाक न्यनाका । जि छन्त अधार्मिक
रूपं कयायंकूसा याकनं तुरुन्त हे कयायंकेफु । अथे जूसां
जि मयाना । जि छन्त धार्मिक रूपं हे जूत्वानाः त्याका
कंहंगु खः । व धार्मिक रूपं कयाहयाम्ह छंगु नुगःचु
कयायंकाः नागराजयात बिल धायेव नागराजं नं वया
म्हाय्मचा इरग्धती जितः विवाह यानाः विवाहइगु
जुल । थुगु प्रकारं छन्त स्यानाछ्वयेगुली जितः आपालं
लाभः फाइदा ज्वीगु जुयाचवन । उकिया निम्ति थन हे
छन्त श्व जंगलय् ववफानाः स्यानाः छंगु नुगःचु कयंके
त्यनागु खः” धकाः धाल ।

दिवंगत आचार्य भिक्षु डा० अमृतानन्द महास्थविरया प्रतिमा तयेत दुतवःगु रवाहालि

१) भिक्षु अनिरुद्ध अहास्थविर - १०००१-

२) श्री सत्यनारायण मानन्धर, वटु - १०००१- ३) श्री सानुकाजी शाक्य, बुटवल - ३५०१-

बौद्ध धर्म

(नेपाली भाषा)

धर्मदेशना

२०५४ श्रावण ५, काठमाडौं-

यहाँको आनन्दकुटी विहारमा पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा भएको बुद्धपूजामा धर्मदेशना गर्दै भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले भन्नुभयो- "बुद्धको जन्मभूमि नेपालमा नै बुद्धधर्मप्रति घेरै पक्षपात भएको र त्यस्तो व्यवहारप्रति सम्पूर्ण बौद्धहरू सजग र सचेत भई विगतमा घटेका विभिन्न बुद्धधर्म विरोधी क्रियाकलापप्रति ख्याल गरी धर्मसंरक्षणतिर अग्रसर हुनुपर्दछ ।" भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना भई शुरू भएको सो बेला पुण्यानुमोदनसहित जलपान र भोजन सम्पन्न भएको थियो ।

सोही गुरुपूर्णिमाका दिन यहाँको अमृत बौद्ध परिवर्तित शिक्षालयमा विद्यार्थीहरूमा गुरुको महिमालाई स्मरण गरी पूजा कार्यक्रम पनि सम्पन्न गरेको थियो । सो कार्यक्रमको सिलसिलामा मन्तव्य व्यक्त गर्दै भिक्षु धर्ममूर्तिले भन्नुभयो- "गुरुपूर्णिमा शिष्य र गुरुका बीच घनिष्ठ सम्बन्ध रहेको स्मरण गराउने माध्यमको दिन हो । जहाँ गुरुको गौरव, सम्मान र सत्कार गरिदैन त्यहाँ शिक्षाको महत्त्व र अस्तित्व रहने हुँदैन । शिक्षा मात्र व्यवसायीकरण हुने हुँदा वास्तविक शिक्षाको महत्त्व घट्दै जाने हुन्छ । यसप्रति सोच विचार पुःयाई शिक्षा लिने दिने गर्नुपर्दछ ।" सो बेला विद्यार्थीहरू

आनन्दभूमि

विजय मानन्धर, विकास मानन्धर, अम्बिका मानन्धर, शमिला महर्जन, सरु श्रेष्ठ र सुदीप मालाकारले गुरुशिष्यसम्बन्धमा आपना मन्तव्य व्यक्त गरेका थिए ।

बजेटपारित

२०५४ श्रावण १५, काठमाडौं-

नेपालको प्रशिद्ध विहार आनन्दकुटीलाई सहयोगार्थ गठन भइरहेको आनन्दकुटी विहारगुठीको २०५४।०५५ को अनुमानित बजेट पारित गरियो । विहार-गुठीका सदस्य-सचिव भिक्षु पञ्जामूर्तिद्वारा प्रस्तुत गरिएको २,५०,६००।- को खर्च गरिने विवरण निम्न-प्रकार रहेको छ- अनुदान ४२,०००।-, आनन्दभूमि ३५,०००।-, धर्मप्रचार ३,०००।-, ग्रन्थ प्रकाशन १,१०,०००।-, डाँक, तार, टेलिफोन ६,६००।-, बिजुली १२,०००।-, पारिश्रमिक २४,०००।-, अतिथि सत्कार ७,०००।-, मर्मतसंभार १०,०००।-, धर्म-अमृतजयन्ती १४,०००।-, मसलन्द २,०००।-, स्वास्थ्योपचार ३,०००।-, खानेपानी ३,०००।- र अपरिआउनेको लागि १,०००।-

आनन्दकुटीमा गत गुरुपूर्णिमाका दिन पनि सदा झैं पूर्णिमाको बुद्धपूजा, धर्मदेशना, शीलप्रार्थना, दान-प्रदान र जलपान-भोजन सम्पन्न भएको थियो ।

वार्षिकोत्सव

२०५४ श्रावण ५, पात्पा-

यहाँको टक्सारस्थित महाचैत्यविहार प्राणीवन

दायकसमितिको १४ औं वार्षिकोत्सव धर्मानुशासक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरको अध्यक्षतामा ज्ञानमालाभजन, बुद्धपूजा एवं शीलप्रार्थनाबाट शुरूभई समितिका अध्यक्ष सुश्री सुमना शाक्यद्वारा वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी सम्पन्न गरेको छ। सुश्री उमा महर्जनबाट स्वागत मन्तव्य, सुश्री सौन्दर्यवती शाक्यबाट २०५३।०५४ को नव सदस्यहरूको नामावलीवाचन र सचिव सुश्री लक्ष्मी वज्राचार्यबाट आयव्यय विवरण प्रस्तुत गरिएको सो बेला श्रीमती पूर्णमाया महर्जन, कृष्णप्रसाद शाक्य, सह-प्राध्यापक छत्रराज शाक्यबाट शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गरिएको थियो।

सुश्री रश्मिला शाक्यद्वारा संचालित सो कार्यक्रममा लुम्बिनीमा हत्याद्वारा दिवंगत भएका जापानी भिक्षु युनाताका नावातामेको सद्गतिको कामना गरी १ मिनेट मौनधारण एवं चकोरमान शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन भएको थियो।

पत्रकार सम्मेलन

२०५४ श्रावण २, काठमाडौं—

विभिन्न बौद्ध संघसंस्थाको आयोजना र धर्मोदय सभाको संयोजकत्वमा गठन भएको भिक्षु युनाताका नावातामेको हत्या विरुद्ध संघर्ष समितिले यहाँका सिद्धामार्ग बुद्धविहारमा एक पत्रकार सम्मेलन गर्‍यो। प्रचार संयोजक नवीन्द्रराज वज्राचार्यबाट विज्ञप्ति जानकारी गराई शुरू भएको सो बेला पत्रकारहरूबाट विशेष प्रश्नहरू गरिएका थिए। प्रश्नहरूमा चार-जनालाई हत्याको आरोपमा पकडिएकामध्ये ती वास्तविक अपराधी हुन सक्छ कि सकिदैन?, धर्मनिरपेक्षको बेला अग्रुवाइ गर्ने नेताहरूले पछि हान छोड्ने किन?, जापानको कुन निकायबाट सुभाष शर्मालाई

पोस्टमर्टम गर्न दिइयो, पंसाको लागि हत्या गरिएको हो भन्ने गृहमन्त्रीको भनाई कतिसम्म सत्य छ, छानबिनको लागि आयोग गठन गरिएको भएपनि सरकारले ठोस निर्णय गर्ला र, एकजना हत्यारा १० वटा मुद्दा लागेको भनियो तर नाम उल्लेख गरिएन र त्यो कुन जत्थाको हो थाहा भएन, श्रद्धाञ्जली सभामा भू. पू. प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसादले यो घटना राजनीतिद्वारा अभिप्रेरित भनिएको कतिसम्म ठीक छ, घाइते २ जनासँग घटेनाबारे रात्ररी पूछताछ गरियो वा गरिएन भन्ने थिए।

उक्त प्रश्नहरूमध्यमा समन्वय समितिका संयोजक लोकदर्शन वज्राचार्य लगायत समितिका सदस्यहरूको पत्रकारका जिज्ञासाका उत्तर दिनुभएको थियो। उत्तरहरूमध्ये थिए— २०४७ साललाई धर्मनिरपेक्ष बनाइएन र श्री ५ महाराजाधिराजद्वारा संविधानमा छाप लगाइएपछि त्यस सम्बन्धमा बोल्ने कुरा भएन, गिरिजा वा अरू नेताहरूले भनेका कुरा उनीहरूका व्यक्तिगत हुन् भन्ने जवाफ दिइएका थिए। पत्रकारहरू-जानकारी गराइए अनुसार यसको रात्ररी छानबिन भई कार्यवाही नहुन्जेलसम्म र पछि पछि यस्तो घटना दोहोरिन नदिने अवस्थामध्यमा कार्यवाही नभएसम्म संघर्ष जारी रहने कुराहरू थिए।

शोकपदयात्रा

२०५४ श्रावण ६, काठमाडौं—

लुम्बिनीमा १५६ फीटको विश्वशान्ति स्तूप निर्माण गर्ने कार्यमा संलग्न जापानी भिक्षु युनाताका नावातामेको हत्याको विरुद्धमा गठित संघर्ष समितिले एउटा शोकपदयात्रा गरी खुल्लामंचमा पुगी शोकसभाको आयोजना गरेको थियो। ७५ मिनेटको ४.१/२ कि. मि.

मार्गको पदयात्रा हुँदा १४० जति संघ संस्था र पचास हजार समवेदक नागरिकहरूले भाग लिएको सो पदयात्रा सहित भएको शोकसभा धर्मोदय सभामा अध्यक्ष टुंग्राम ग्याल्टुक रिम्पोछे शेर्पाको सभापतित्वमा समितिका सदस्य सुवर्ण शाक्यको संभालनमा शुरू भएको थियो ।

सो बेला अन्नगारिका धम्मवती, भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, परशुराम तामाङ, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर र लोकदर्शन वज्राचार्यबाट सो सम्बन्धमा सरोकारका विषयहरूमा आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । सो बेला आर्थिक समितिका संयोजन लक्ष्मीदास मानन्धरबाट आर्थिक प्रतिवेदन र संघर्ष समितिका संयोजक धर्मोदय सभाका महासचिव डा. त्रिरत्नमान तुलाधरले धर्मवाद जापान प्रस्तुत भएको थियो ।

बौद्धपरिषद् गठन

२०५४ आषाढ २५, ललितपुर-

बुद्धधर्मका विभिन्न तिकायहरूमा समन्वय कायम गरी बुद्धधर्मको विकासमा अग्रसर हुने उद्देश्यले यहाँ महीश्वरराज वज्राचार्यको अध्यक्षतामा 'नेपाल बौद्ध परिषद्' गठन भएको छ । यसका उपाध्यक्षद्वय र महासचिव एवं कोषाध्यक्षमा क्रमशः शान्तहर्ष वज्राचार्य, तेजरत्न शाक्य, विद्याभूषण वज्राचार्य, वंशीधर वज्राचार्य रहनुभएको छ भने सदस्यहरूमा लोकबहादुर शाक्य वृद्धाचार्य शाक्य, बखतबहादुर चित्रकार, जगमान गुरुङ तेजनारायण पञ्जियार र रामलगन चौधरी रहनु भएको छ ।

बौद्ध शोभायात्रा गरियो

२०५४ जेठ ६, मकवानपुर-

धर्मोदय सभा मकवानपुर शाखाको आयोजनामा शान्तिका अग्रदूत शाक्यमुनि बुद्धको २५४१ औं जन्म-जयन्ती बुद्धपूजा, बुद्धवन्दनाका साथै बुद्ध प्रतिमासहित

शान्तिपदयात्रीहरूको न्यालीले नगर परिक्रमा गरी मनाइयो । राजपरिषद्का सदस्य सम्माननीय बाबुराम घले, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, द रेयूकाई शाखा हेटौंडा, ज्ञानमाला भजन खलः हेटौंडाका साथै नगरका विशिष्ट व्यक्तिहरू, व्यापारीवर्गहरू र उपासक उपासिकाहरूको उपस्थिति रहेको सो कार्यक्रम सकल पार्न विभिन्न संघ संस्थाका साथै यातायातको साधन सहयोग बबरसिंह गुरुङ, ब्याच, पर्चा पम्प्लेटतर्फ प्रजाराज वैद्य र पवन शाक्य, प्रचार प्रसारतर्फ तामाङ घेदुङ्ग (संघ), बिष्कुट मिठाई त्रियापानतर्फ गुणराज शाक्य, महारत्न वज्राचार्य र सुनकुमार मानन्धर, बौद्ध झण्डा र अन्य विविधतर्फ दिनेश शाक्य र रूवेन्द्र वज्राचार्य र द रेयूकाई शाखाले शान्तिपदयात्रीहरूलाई कार्यक्रम अग्रधिभर सर्वत पानीको व्यवस्था गरी सौजन्य सहयोगहरू प्रदान गरिएको थियो ।

हत्याराको पुर्पक्ष गर्ने माग

२०५४, आषाढ २४, काठमाडौं-

महामानव, धर्म सन्नाट, शान्तिका अग्रदूत गौतम बुद्ध जन्म भएको पवित्र लुम्बिनी स्थललाई विश्वसम्पदाको सूचीमा समावेश गरिएको सामाचारबाट तमाम बौद्धहरू हर्षविह्वल भएको बेला चारवर्ष अघिदेखि सो पवित्र स्थलमै विश्वशान्ति स्तूप निर्माण कार्यमा विशेष तल्लीन भई काम गरिरहनुभएका भिक्षु युनाताका नावातामेलालाई अज्ञात आतङ्ककारी नकाबधारीहरू मध्येको गोलीबाट हत्या गरिएकोमा क्षोभप्रकट गर्दै दिवंगत भिक्षुप्रति चारवटा बौद्ध संस्थाहरूले संयुक्तरूपले श्रद्धाञ्जली अर्पण गरिएको छ ।

यस किसिमको अप्रिय घटनाले नेपालको बौद्ध जगत्मा मात्र नभई विश्व बौद्ध जनमानसमा नै गहिरो चिन्ताको विषय उत्पन्न हुन थालेको अनुभव गरिन्छ ।

एक बौद्ध भिक्षुको निर्मम हत्या गरी नेपाल राष्ट्रकै धार्मिक र क्षेत्रीय विकासकार्यमा आघात पुऱ्याएको छ । अपराधी हत्याराहरूलाई श्री ५ को सरकारका सम्बन्धित निकायबाट तुरुन्त पत्तालग्नाइयोस्, छानविन गरियोस् र पुर्पक्ष कार्यवाही गरी जनसमक्ष राखियोस् भनी वज्राचार्य संरक्षण गुठी, नेपाल महायान बौद्धधर्म संघ, नेपालको बौद्धधर्म संघ र वैरोचर तीर्थ संरक्षण समिति-बाट माग गरिएको छ । साथै धर्मोदय सभा, केन्द्रीय कार्यालयबाट आयोजना गरिने “हत्याको विरोधमा” शान्तिपद मौन जुलुसको पनि सहभागी भई विरोध गर्ने निर्णय पनि गरिएको छ ।

सप्ताहव्यापी बुद्धजयन्ती कार्यक्रम संपन्न
२०५४ जेठ ११, कास्की-

यहाँको पोखरामा २५४१ श्री बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा सप्ताहव्यापी कार्यक्रम राखी विभिन्न क्रिया-कलाप संचालन गरी बुद्धजयन्ती मनाइयो । विभिन्न विहार तथा गुम्बाहरूमा बुद्धपूजा, धर्मदेशना, रक्तदान, हाजिरजवाफ प्रतियोगिता, वृक्षारोपण, ध्यानशिविर र ज्ञानमाला भजनको कार्यक्रम सम्पन्न गरेको सो उप-लक्ष्यमा ६० जना महानुभावहरूद्वारा रक्तदान गरिएको थियो । रक्तदाताहरूमा उत्तममान बुद्धाचार्य, प्रकाश उदास, विमल उदास, शान्त वज्राचार्य, प्रवीण बुद्धा-चार्य, विनेश उदास, विशेष शाक्य, अशेष शाक्य, सन्देश उदास, विकास उदाम, विनोद शाक्य, बलु शाक्य, इच्छामान बुद्धाचार्य, भीमा गुरुड, सोनी सुवाल, कृष्ण-मान गुभाजू, सविना प्रधान, रञ्जन बुद्धाचार्य, रवीन्द्र-मान बुद्धाचार्य, नवीन उदास, सुजन वज्राचार्य, सुभाष बुद्धाचार्य, सोभित बुद्धाचार्य, अनिल बुद्धाचार्य, भुवन ताम्राकार, दयाराम अधिकारी, विक्रम उदास, मनोज-जंग राणा, नारायण महर्जन, सेसन शाक्य, इन्द्रप्रसाद

द्वा, हेमा गुरुड, पूनम सीके, चन्दन बुद्धाचार्य, सुजाता ताम्राकार, नारायणी उदास, शेखर विजुकछे, अनूप वज्राचार्य, आनन्द वज्राचार्य, समर पाल, संझना वज्राचार्य, नीता बुद्धाचार्य, विमल बड्गामो, मिला श्रेष्ठ, विकल बुद्धाचार्य, विकास शाक्य, लालबहादुर गुभाजू, सुशील शाक्य, यादव महर्जन, चिन्तामणि बराल, विक्रम वज्राचार्य, प्रकाश वज्राचार्य, दीपेन्द्र खनाल, दशरथमान वज्राचार्य, रवि उदास, लक्ष्मी उदास, दीपक उदास, ज्ञानेन्द्र उदास, प्रीतममान बुद्धाचार्यले रक्तदान गर्नुभएको थियो ।

(नेपालभाषा)

खवीर्द्विह हनीगु

१११७ दिल्लीगा ३, यं-

स्वयम्भू ज्ञानमाला भजनखलःया ध्वनाच्वंगु नायः पदय प्रा. सुवर्ण शाक्ययात ल्यःगु बु । अथेहे च्वंगु सल्लाहकार परिषदया जलय जः भरतराज तुलाधरयात ल्यःगु जुल । उगु हे खलःया मुज्याय ज्ञानमालाभजन खलः स्वयम्भू नीस्वंगु खवीर्द्व वयनीगु लसताय उगु खलःपाखे ववःछिनातःगु थीथी ज्याइवःयात भन्द्रजयन्ती-कथं ताःलाक हनेत सल्लाहकार परिषद नं ववातुक सल्लाह व्यगु जुल । ज्याइवःकथं निम्न खेत हनीगु जुल-

१. थ्वहे गुंलानिसे स्वयम्भू ज्ञानमालासतलय स्वनिगःया थी थी ज्ञानमालाभजनखलःपित ह्नि छथ्वः ह्याखं गुंलात्छि भजन याकेगु ।
२. दिवंगत अमृतानन्द महास्थविरया बौद्ध जगतय गुगुं नं खे खवीर्द्व वयनीगुयात 'भन्द्र दे' धायेमाः धाःकथं उगु खेयात अनुमोदन यानाः भन्द्रजयन्तीकथं बुदि हनेगु ।

३. मन्द्रजयन्तीया मू द्विकथं १११८ प्वहेलाश्व
त्रयोदशी (२०५४ पौष २६ गते, शनिवाः) कुन्हु
समारोह यानाः हनेगु ।

४. ज्ञानमालामजनया सफू भिह्यक्वःगु पिथना
(संस्करण) श्व हे भन्द्रजयन्तीया दुने पिथनेत मगाः
मचाःगु दातापिनिपाखें नं हापं ग्वाहालि कयाः
पिथनेगु ।

निदँया तिथि हन

१११७ दिल्लीगा १, यँ-

थनया सिकंमूबाहाःया मायादेवी शाक्यं थःभडुह्य
काय् सुरेश शाक्यया निदँतिथिया विकुन्हु परंपरागत
पाट यानाः तिथि हनेगुया सट्टा विहारय् शीलप्रार्थना
व बूटपूजा यानाः हन । स्वयम्भू ज्ञानमालामजन खलः-
पाखें ज्ञानमाला व जलपान नं जूगु उगु बेलाया समा-
रोह्य् नेपाल बौद्ध समाजया संस्थापक अध्यक्ष प्रेमबहादुर
काक्यं ध्यवा दुगदुया खें मखु, बौद्ध संस्कार धंगु बौद्ध-
दर्शनकूल हे यायेमाः, सःयायेगु व ल्वायेगु नितांयात
स्यममार्गं ज्वनाः बौद्धतसे माःथाय् माःकथं न्ह्यचिलेमा,
स्येहे सुधार नं यानायके माः धँबिज्यात । मेह्य वक्ता
संस्थालाल श्रेष्ठं समारोहस्थलया बाहाःया महत्त्व
जनाः भिक्षु युनाताकाया हत्याया विरोध यानादिल ।
स्यमहृष्ण मानन्धरं न्ह्याकूगु उगु समारोह्य् सुवर्ण
शाक्यं श्राद्ध, संस्कार व व्यवहारया विषययात न्ह्यथनाः
स्येवाःकथं लोकया हित ज्वीकथं व्यवहार हनेमाः
स्येवाः धकाः जक हनेगु व न्हूगु धकाः जक मज्यू धायेगु
नितांया खें विचा गाकेमाः धइबिज्यात । उब्यलय् अन-
गारिका समेलिपाखें धर्मदेशनाया नापं पुण्यानुमोदन
जसे बौद्ध विचार धंगु विवेकया विषय खः धँबिज्यात ।

गुंलाया धर्मदेशना

१११७ गुंलाश्व ६, यँ-

दँयदँसं गुंलाय् विद्वान् विदुषी व भिक्षु अन-

गारिकापिनिपाखें धर्मदेशना याकावइक्वंगु इवलय् थन-
या मज्जुथीनक महाविहार संरक्षण सुधार समिति थःगु
धर्मदेशना इलय् भिक्षु कौण्डिन्यपाखें धर्मदेशना याकाः-
लि पुण्यानुमोदन व दानप्रदान याःगु जुल ।

संघया सदस्य सचिव सुवर्ण शाक्यपाखें न्ह्याकूगु
उगु ज्याइवलय् धर्मदेशनायात संघया उपाध्यक्ष पूर्णरत्न
शाक्यं मालाप्रदान, कोषाध्यक्ष नेमकर शाक्यपाखें दछिना
दान व संघया स्वकु हीरारत्न शाक्यपाखें पिण्डपात्र
वोहोलपीगु जुल ।

उब्यलय् धर्मदेशना यासे भिक्षु कौण्डिन्यं धइ-
बिज्यात- 'शान्तिया वातावरण कायम यायेत तसकं
थाकु । संभ्रान्त परिवार धायेकेवं, ज्वांय् ज्वांय् तिसां
तीवं शान्ति दंगुमडु, उज्वःगु खेला छगु व्वसाजक खः ।
घाइ ल्लाइ धकाः नातिकुति पहलय् चवनीपिसं नं थःत
परय् जुलकि घाइ ल्लाइया खें छबे तथाः न्ह्यागुं याइ ।
धर्मक्षेत्रय् रीतिरिवाज धँचवने मज्यू, मेपिनि मनोभाव
श्रीकाः ज्या यानावनेमाः ।'

विहार स्थापना जुल

१११७ दिल्लीश्व ८, यँ-

नेपाःया बौद्ध संस्कार व संस्कृतिया परम्परा
न्ह्याकेया लागी नेपाःया बौद्ध परम्पराकथं सूत्रपातन,
पादस्थापना, रत्नन्यास अधिवासन व पूर्णविधिकथं
वेरोचन तीर्थसं जिनसंघ विहारया नामं छगु विहार
संस्थापना जूगु जुल ।

नेपालया बौद्धधर्म संघनाखें स्थापना जूगु उगु
विहार स्थापनाया लसताय् असार २२ व २३ गते
निम्हुयंक नेपाःया बौद्ध परम्पराकथं मिसामवातय्गु
इहि यायेगु ज्याइवः नं क्वचाःगु डु ।

उगु हे विहारसं उगु संघं स्वक्वःगु प्रब्रज्या
सम्बर ज्याइवःकथं ग्वय्दां तयेगु ज्या नं क्वचायेकूगु

जुल। प्रब्रज्या सम्बरया ज्याइवःकथं दुस्व पूजा (अधि-
वासन), मूल पूजा (प्रब्रज्या सम्बर ग्रहण) व व्रतमोक्षण
(चीवर बवतेलेगु) ज्याइवः छसीकथं बवचाःगु जुल।

ह्लापांगु प्रब्रज्या इयाःबहालय, निकवःगु प्रब्रज्या
सम्बर लुम्बिनिइ जूगु खः। श्वहे इबलय् सूदिनकुन्ह
बज्राचार्यं संरक्षण गुठीया उपाध्यक्ष सत्सत्तारावज्र
बज्राचार्ययात ज्याथः जंकोया लसताय ब्रेतालि चिकाः
दोसत्तां न्ययेकाः व. सं. गुठीया अध्यक्ष पं. बद्रीरत्न
बज्राचार्यया ह्लाःतं भितुनापो लःह्लाःगु खः।

थथे हे त्ं वंरोचन तीर्थस नवनिर्मित जिनसंघ
विहारया प्रतिष्ठा पूजा व प्रब्रज्या अभिषेक पूजाया
संयोजक नरेशमान बज्राचार्य व विहार निर्माण कार्यय्
सहयोग यानाच्वंहा वंरोचन तीर्थ संरक्षण समितिया
कोषाध्यक्ष न्हुछेरत्न बुद्धाचार्यं लागायत निहासित
नं दोसत्ता गां न्ययेकाः प्रशासपत्र प्रदान जूगु
खः। उबलय् संघया महासचिव बुद्धरत्न बज्राचार्यं
लसकुस न्वचु बियाबिज्याःगु खः। संघया दुजः अष्टमुनि
बज्राचार्यपाखें न्ह्याकूगु उगु ज्याइवलय् फणीन्द्ररत्न
बज्राचार्यं धन्यवाद ज्ञापन व पं. बद्रीरत्न बज्राचार्यं
सभापतिया आसनं थःगु मंखें प्वंकुसे सभा विसर्जन
यानाबिज्याःगु खः।

विरोध विज्ञप्ति

१११७ दिल्लीथ्व ४, थं-

थनया ज्ञानमाला भजनखलः स्वयम्भुं विश्वशान्तिइ
सुयांलावक तिवः बिइगु तातुनाः विश्व न्यंकभनं विश्व
शान्ति चैत्य दयेकेगु महान् बिचाः तयाबिज्याःह्य अतिकं
हनेबहःह्य निचीदात्सु फुजी गुरुया इच्छा व जापानी

बौद्ध जनपिगु तःधंगु तिवलं विश्वय् दकलय् तजायेक
दयेकेत्यंगु 'विश्वशान्ति चैत्य' दयेकेज्याय् प्यदं न्ह्यावंनिसें
लुम्बिनीइ थातं चवनाबिज्याःह्य मृदुभाषी भिक्षु युनाताका
नावातामेया हत्या जुल धइगु बुखं ज्ञानमालाभजन खलः
स्वयम्भूया सकल जः, दुजःपि अत्यन्त दुःखी, मर्माहत व
स्तब्ध जूगुया नापं विश्वया अत्याख शान्तिप्रिय, न्याय-
प्रिय जनतायात स्तब्ध व दुःखी याइगु घटनाया निन्दा
न्ह्याव्व याःसां गाइमखु। नेपाःया धार्मिक सहिष्णुता-
यात हाथ्या त्रिइकथं न्ह्याःने दंवःगु श्व घटनां संसारया
ब्याक्क मनूतयुत दुःखी व स्तब्ध यानाब्यूगु दु धकाः
विरोध विज्ञप्ति प्वंकूगु दु।

थथे हे उगु खलकं पोखराया अन्दु गुं च्वय्
दयेकूगु विश्वशान्ति चैत्य छुं दं न्ह्याः विना अनुर्मति
दयेकल धकाः त्वहःचिनाः सैनिक व प्रहरी जनपिसं
लाकमं कि लाकमं चवानाः थुनाब्यूगु घटनाया स्याः
क्वमलावं थुगु जघन्य अपराधकथं भिक्षुया हत्या,
लुम्बिनी थं जाःगु विश्वया पवित्रतम थासय् जूगु घटनां
नेपाःया ब्याक्क बौद्ध व शान्तिप्रिय जनताया छो
क्वटुका ब्यूगु दु धासे हिन्दू अधिराज्य नेपाः, शान्ति व
सहिष्णुताया देश धकाः विश्व ह्यसीका वयाच्वंगु देशया
शान्ति सुरक्षा व्यवस्था गुलि फुस्कुलु व पयासुगु धकाः
धकि उलेज्या यानाब्यूगु दुसा सहिष्णुता नांजकया खः
धयागु तायेकाब्यूगु दुगु खं न्ह्याथनाः जापानी भिक्षु
युनाताका नावातामेज्या हत्यारात सुलाच्वंगु सरकारं
पत्ता लगय् याये धुंकूगु दु धकाः धाःथें याकनं ज्वनाः
जनताया न्ह्याःने थने ह्येत सरकारयात छसलं इनाप नं
याःगु दु।

